

NIBIO

NORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

Skjøtselsplan for Tenna i Herøy kommune, Nordland

Kystlynghei, strandeng og naturbeitemark

NIBIO RAPPORT | VOL. 6 | NR. 163 | 2020

Annette Bär & Thomas H. Carlsen

Avdeling for kulturlandskap og biologisk mangfold, Tjøtta

TITTEL/TITLE

Skjøtselsplan for Tenna i Herøy kommune, Nordland. Kystlynghei, strandeng og naturbeitemark.

FORFATTER(E)/AUTHOR(S)

Annette Bär & Thomas H. Carlsen

DATO/DATE:	RAPPORT NR./ REPORT NO.:	TILGJENGELIGHET/AVAILABILITY:	PROSJEKTNR./PROJECT NO.:	SAKSNR./ARCHIVE NO.:
17.12.2020	6/163/2020	Åpen	52011	19/00786
ISBN:	ISSN:	ANTALL SIDER/ NO. OF PAGES:	ANTALL VEDLEGG/ NO. OF APPENDICES:	
978-82-17-02705-8	2464-1162	46	1	

OPPDRAAGSGIVER/EMPLOYER:

Fylkesmannen i Nordland, Klima- og miljøavdelingen

KONTAKTPERSON/CONTACT PERSON:

Anne Sofie Bråge Fjeldstad

STIKKORD/KEYWORDS:

Skjøtsel, utvalgte naturtyper, kystlynghei, strandeng, naturbeitemark, beiting, sviing

FAGOMRÅDE/FIELD OF WORK:

Kulturlandskap og biologisk mangfold

SAMMENDRAG/SUMMARY:

Utarbeidelse av skjøtselsplanen for Tenna i Herøy kommune er utført på oppdrag fra Fylkesmannen i Nordland. Skjøtselsplanen baserer seg på feltbefaring og intervjuer med beitebrukerne. Tenna utgjør et stort fellesbeiteareal som omfatter flere naturbaselokaliteter som kystlynghei, strandeng, naturbeitemark, rikmyr og kalksjøer.

Rapporten omfatter (1) en beskrivelse av de skjøtselsavhengige, truede naturtypene, (2) gir en oversikt av naturgrunnlaget og dagens drift på Tenna, (3) konkretiserer restaurerings- og skjøtselstiltak innenfor lokalitetene med informasjon rettet mot bruker og forvaltningen, og (4) genererer forvaltningsrelevant informasjon med tanke på områdebeskrivelse av naturbaselokalitetene som inngår i skjøtselsplanen.

LAND/COUNTRY:	Norge
FYLKE/COUNTY:	Nordland
KOMMUNE/MUNICIPALITY:	Herøy
STED/LOKALITET:	Tenna komplekset

GODKJENT /APPROVED

Anders Nielsen

AVD. LEDER

PROSJEKTLEDER /PROJECT LEADER

Annette Bär

FORSKER

NIBIONORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

Forord

Skjøtselsplanen for Tennakomplekset i Herøy kommune har utarbeidet på oppdrag fra Fylkesmannen i Nordland, Klima- og miljøavdelingen. Skjøtselsplanen gir faglig funderte anbefalinger for skjøtsel av kystlynghei, strandeng og naturbeitemark som ligger innenfor beitearealet på Tenna. Skjøtselsanbefalinger tar hensyn til beitebrukernes driftsopplegg, kapasitet og ønsker. Planen er i samsvar med faggrunnlaget for kystlynghei (Direktoratet for naturforvaltning 2012).

Skjøtselsplanmalen er delt inn i ulike kapitler. Kapittel 4 gir en generell beskrivelse av naturgrunnlaget innenfor lokaliteten, og en beskrivelse av dagens drift. Del 5 er rettet mot bruker og forvaltningen og omhandler skjøtsel av lokalitetene, samt oppfølgingen av disse. Del 6 gir en beskrivelse av naturtypene som inngår i drifta, og genererer i hovedsak informasjon rettet inn mot forvaltning, inkludert søkbare egenskaper for området i naturbase. Områdebeskrivelsene for naturbaselokalitetene på Tenna er hentet fra Langmo et al. (2018).

Verdisettingen er definert etter DN Håndbok 13 (Direktoratet for naturforvaltning 2007), og faktaark for kystlynghei (Jordal 2014), strandeng (Bratli 2014a) og naturbeitemark (Bratli 2014b).

Takk til beitebrukerne Ketil Pettersen og Halvdan Hansen, samt Fylkesmannen i Nordland for godt samarbeid og verdifull informasjon om driften og skjøtselsbehov. Vi takker også studenten Sven Emil Hinderaker for hjelp under kartlegging, beitebrukerintervjuer og utforming av skjøtselsplanen.

Tjøtta, 29.11.2020

Annette Bär

Prosjektleder

NIBIO, Tjøtta

Innhold

1	Generelt om kystlynghei.....	5
2	Generelt om naturbeitemark	7
3	Generelt om Strandeng	9
4	Om Tenna – Naturgrunnlag og dagens drift.....	12
4.1	Kort områdebeskrivelse av Tenna	12
4.2	Driftsbeskrivelse	13
4.2.1	Driftsbeskrivelse Tenna: Ketil Pettersen og Halvdan Hansen	13
5	Skjøtsel av Tenna – Generelt om skjøtsel og beskrivelse av planlagte tiltak	15
5.1	Generelt om skjøtsel av kystlynghei	15
5.2	Beiting og dyrehold i kystlynghei.....	15
5.3	Lyngsviing	17
5.4	Restaurering av kystlynghei.....	18
5.5	Fjerning av Veitistel	18
5.6	Mål for skjøtsel på Tenna	19
5.7	Skjøtselstiltak og -utfordringer på Tenna	20
5.7.1	Beiterelaterte tiltak.....	21
5.7.2	Planer for sviing.....	21
5.7.3	Andre planlagte skjøtselstiltak	22
5.7.4	Oppfølging av skjøtselsplanen	23
6	Detaljert beskrivelse av naturtypene på lokaliteten	24
6.1	Tenna.....	25
6.1.1	Tenna: Kystlynghei	25
6.1.2	Tenna: Strandeng	30
6.1.3	Tenna strandeng sør	33
6.1.4	Tenna-Langvalen vest.....	36
6.1.5	Tenna: Rikmyr	39
7	Bilder.....	42
8	Videreførende informasjon	45
	Kilder	46
	Vedlegg.....	47

1 Generelt om kystlynghei

Kystlynghei er en flere tusen år gammel naturtype som er dominert av røsslyng. Naturtypen har blitt til i de ytterste, oseaniske strøkene langs kysten der klimaet er så mildt at småfe har kunnet gå ute hele året, eller det meste av året. Om sommeren har også storfe beitet i lyngheia, og lyng ble slått til vinterfôr. For å skape godt beitegrunnlag ble lyngheiene svidd slik at det oppsto en mosaikk av gras- og urtevegetasjon (på nysvidde arealer) og lyngvegetasjon. Røsslyng er en vintergrønn dvergbusk som beites hele året, men er viktigst som fôrplante om seinhøsten og vinteren. Grasvegetasjonen er først og fremst vår- og sommerbeite, men særlig starr kan spille en viktig rolle vinterstid. Selv om det er mange trekk i driftsmåten som er relativt ensartet, varierer både bruken og utformingen av kystlyngheia fra sør til nord og fra øst til vest.

Røsslyng er en viktig art i kystlyngheia.

Kystlyngheiene har spilt en viktig rolle i ressursutnyttelsen langs kysten og utgjorde tidligere ca. 2 % av landarealet i Norge. De strekker seg fra Lofoten i Nordland til Kragerø i Telemark. Det er også lynghei på noen få øyer i ytre Oslofjord, bl.a. på Hvaler i Østfold. Lyngheidriften har gått sterkt tilbake i løpet av 1900-tallet. Når driften reduseres eller opphører, gror lyngheiene igjen. Også skogplanting, gjødsling, oppdyrking, nedbygging og nitrogennedfall utgjør trusler mot gjenværende arealer, og kystlynghei er nå en sterkt truet naturtype (Norderhaug & Johansen 2011). Tradisjonell drift med helårsbeiting, eller beiting store deler av året, og lyngsviing er en forutsetning for opprettholdelse av kystlynghei.

Naturtypen kystlynghei inngår i kystlandskapet i en mosaikk med en rekke andre naturtyper slik som semi-naturlig eng- og strandeng, strandberg og myr. Det norske kystlyngheilandskapet utgjør en del av et større lyngheilandskap som finnes langs atlantehavskysten sør til Portugal. I Norge, som i resten av det europeiske kystlyngheiområdet er lyngheia på sterk tilbakegang. Norge har verdens nordligste kystlyngheier og dermed et spesielt ansvar for å ivareta disse. Variasjoner i miljøvariabler (kalkinnhold, uttørkingsfare og vannmetning) danner grunnlag for en rekke grunntyper av kystlynghei, og variasjoner i bruk (lyngsviing og beiting) øker kompleksiteten i artssammensetningen og diversitet. Tiden etter lyngsviing kan deles inn i fire ulike faser; pionerfase, byggefase, moden fase og degenererende fase, og enkelte arter kobles spesifikt til noen av disse fasene. Nybrent kystlynghei med lyng i pionerfasen inneholder en del urter og gras, mens gammel lynghei (30-50 år) ofte er meget artsfattig og har et velutviklet mosedekke. Selv om lynghei generelt regnes som et relativt sett artsfattig økosystem er det totale biologiske mangfoldet knyttet til hele lyngheisyklusen betydelig. Som i de fleste andre semi-naturlige økosystemer øker også artsmangfoldet, spesielt av de skjøtselsavhengige artene, med kalkinnholdet i jorda (pH).

Ulike typer kystlynghei

Kunnskapen om variasjonen i kystlyngheivegetasjonen er under utvikling. Det nyeste systemet for beskrivelse av variasjonen i norsk natur, Natur i Norge (NiN), deler kystlynghei på grunnlag av kalkinnhold, uttørkingsfare og vannmetning inn i tolv grunntyper: Kalkfattig bakli-hei, kalkfattig kystlynghei, kalkfattig tørr kystlynghei, kalkfattig fuktig kystlynghei, intermediær bakli-hei, intermediær kystlynghei, intermediær tørr kystlynghei, intermediær fuktig kystlynghei, svakt kalkrik

kystlynghei, svakt kalkrik tørr kystlynghei, sterkt kalkrik kystlynghei, sterkt kalkrik tørr kystlynghei (Halvorsen et al. 2015).

I tillegg til røsslyng er bl.a. blåbær, flekkmarihånd, tyttebær, krekling, smyle, kornstarr, tepperot og skrubbær vanlige arter i norske kystlyngheier. Kalkrik kystlynghei skiller seg fra den kalkfattige ved et høyere innslag av kalkrevende arter som flekkmure, blåstarr, reinrose, vill-lin, fjellfrøstjerne og orkideer. Bakliheier, som ofte er nord- og østvendte, gjerne i humide skråninger, har typiske arter som bjørnekam, revebjelle, ormetelg, blåbær og blokkebær. Kystlynghei med høy uttøringsfare har gjerne arter som heigråmose, melbær, kveinarter, finnskjegg og gulaks. Kystlynghei med høy vannmetning skiller seg fra tørrere grunntyper ved et framtrædende innslag av fuktkrevende arter og myrarter som klokkeløng, blokkebær, rome og bjønnskjegg.

Nedenfor finner du en kort beskrivelse av karakteristiske trekk for kystlynghei i sør, vest og nord. For å ivareta det biologiske mangfoldet er det viktig å ivareta lyngheier som representerer variasjonen langs hele kysten i tillegg til variasjonen i lokale komplekse miljøvariabler.

Geografiske variasjoner av kystlynghei

Sør-Norge

Det meste av kystlyngheiene i sør er relativt tørr kystlynghei, fukthei er sjeldnere. I de sørlige heiene forekommer klokkesøte langs kysten fra Lindesnes til Stavanger. I sørhellende lyngheier på litt næringsrik grunn kan man finne en del andre urter som blodstorkenebb, fagerperikum, kystmaure og firtann. På Lista og Jæren finnes det fortsatt en meget spesiell lyngheitype: lynghei som er et suksesjonstrinn mellom marehalmdyne og skog. De domineres av røsslyng, krekling, krypvier, marehalm og sandstarr.

Vest-Norge

Kystlyngheiene i vest dvs. fra Rogaland til Møre og Romsdal, har størst utstrekning i vest-øst-retning og for hundre år siden gikk lyngheia her langt inn i fjordene. I dag dominerer imidlertid lyngheia først og fremst de ytterste øyene og de ytre fjordstrøkene. Her finnes arter med høye krav til fuktighet og lang vekstsesong. Klokkeløng, som vokser i fuktigere områder enn røsslyng, er vanlig her, og purpurlyng, som er frostømfintlig, finnes i en smal stripe ytterst på kysten til Sunnmøre. En rekke arter med vestlig utbredelse i Norge har lyngheia her som sitt viktigste habitat, for eksempel vestlandsvikke, lyngøyentrøst, fagerperikum, heiblåfjær og kystmyrklegg. Artsmangfoldet synker fra vest mot øst på grunn av at de klart vestlige artene faller ut.

Midt- og Nord-Norge

Fra Trøndelag til Nordland, dominerer fukthei på grunn av mye nedbør og lav temperatur. Torvdybden kan være flere desimeter og overgangen mot myr er glidende. Krekling blir et stadig vanligere innslag nordover og kan bli mer dominerende enn røsslyngen. Siden den har lavere beiteverdi kan det skape problemer i områder med vinterbeiting. Slåtestarr og torvull er også vanlige. Fra Sunnmøre og nordover minker innslaget av vestlige arter, mens innslaget av nordlige arter og fjellararter øker, som for eksempel dvergbjørk, rypebær og molte. Tørrhei (høy uttøringsfare og lav vannmetning) kan forekomme i sørhellinger og på arealer med skrint jordsmonn. Her øker andelen av urter og gras som tepperot, engkvein og rødsvingel, og melbær er et karakteristisk innslag. Den norske kysten domineres av fattige bergarter, men nordover finnes det innslag av kalkrike bergarter som gir rik hei med innslag av kalkkrevende arter. Også på skjellsand kan det utvikles slik rik hei.

2 Generelt om naturbeitemark

Naturbeitemark er en artsrik naturtype med høy andel habitatspesialister. Naturtypen er vidt utbredt, men artsrik, ugjødslet beitemark i god hevd er gått tilbake som følge av endringer i landbruket. Gjengroing etter opphør av bruk eller intensivt drift med gjødsling og pløying, har redusert arealet. Typen er også utsatt for nedbygging. På bakgrunn av dette er naturtypen som helhet vurdert som sårbar (VU) i Norsk rødliste for naturtyper 2011. Naturbeitemark har høy andel rødlistearter i ulike organismegrupper, særlig karplanter, beitemarksopp og insekter. Mange arter har hovedtyngden av sine forekomster innenfor denne naturtypen.

Utbredelse

Naturbeitemark er vidt utbredt over hele Norge fra kysten til innlandet og i alle biogeografiske soner fra boreonemoral til lavalpin sone og fra sterkt oseanisk til svakt kontinental seksjon. I dag er typen vanligst i regioner med mye husdyrhold, for eksempel øvre dalstrøk på Østlandet, på Vestlandet, i Trøndelag og på Nordlandskysten.

Naturfaglig beskrivelse

Naturbeitemark er lysåpen grasmark med langvarig hevd i form av husdyrbeite, både sau, geit, storfe og hest. Utseendemessig karakteriseres typen av lavvokst vegetasjon dominert av urter og gras. Trær og busker forekommer spredt, til forskjell fra slåttemark der disse mangler. Marka er gjerne mer ujevn enn i slåttemark. Steiner, grunnlendte partier og bergknauser er også nokså vanlig. Typisk for beitemark er dominans av beite- og tråkkresistente gras og arter som ikke spises fordi de er giftige, tornete, smaker vondt eller inneholder mye silikat. Naturbeitemark har få nitrofile arter, men spredt kan noe næringskrevende og tråkktolerante arter forekomme. Karakteristisk er også forekomsten av beitemarksopp om høsten. Det er stor variasjon i artssammensetningen og miljøforhold i naturbeitemark. Et fellestrekk er at variasjonen både skyldes økokliner som også er viktige på naturmark, og langvarig hevd.

Naturbeitemark er semi-naturlig natur, oftest oppstått fra skogsmark som gjennom lang tid med ekstensivt beite har utviklet egenskaper som skiller den fra det natursystemet den ble utviklet fra, uten at markstruktur, hydrologi eller andre basale egenskaper har blitt vesentlig endret. Beitetrykk, husdyrslag og tidspunktet for beite er faktorer av betydning. Tidspunkt på året og varighet av beitet er også faktorer som påvirker vegetasjonen. Det er viktig med avpasset antall beitedyr, da overbeite reduserer artsmangfoldet og for lite beite gir gjengroing. Til forskjell fra kulturbeite er naturbeitemark ikke pløyd og tilsådd, og ikke eller i bare liten grad gjødslet.

Kalkinnhold og jordfuktighet er viktige årsaker til variasjonen i artssammensetningen. Karplante-mangfoldet er størst i naturbeitemark på kalkrik grunn i lavlandet, der særlig kalktørrenger har et høyt artsmangfold. Det samme gjelder tørrbakker i dalstrøk på Østlandet. Viktige naturbeitemarker for sopp ser ut til å følge et litt annet mønster, da artsrike beiter med høy forekomst av rødlistede sopparter kan forekomme både på kalkrik og kalkfattig grunn, og gjerne i friskere enger. Lang beitehistorie antas å være gunstig. Det er stor regional variasjon fra kyst til innland, fra lavland til fjell og fra sør til nord.

Artsinnhold

Naturbeitemark er en meget artsrik naturtype karakterisert av mange rødlistede arter av insekter, karplanter og sopp. Av særlig betydning er naturtypen for beitemarksopp og blant disse er 94 arter rødlistet, først og fremst vokssopp, rødsporer, jordtunger og køllesopp. Også for en lang rekke karplanter og insekter er naturtypen viktig. Rundt 85 rødlistede karplanter er knyttet til typen. De mest sjeldne

finnes bare på et fåtall steder, mens andre er mer vidt utbredt, men har gått tilbake i lavlandet. Et særpreg i tørr, varm og sandig beitemark er forekomst av møkkbiller, en artsgruppe som har gått sterkt tilbake i seinere tid. En rekke insekter og andre invertebrater er også knyttet til typen, hvorav flere er rødlistede. Naturbeitemark inngår i forskjellige landskapstyper, fra vidstrakte seterlandskap, småskala kystlandskap, åpne jordbrukslandsskap og småskala kulturlandskap i dalstrøk- og skogstrøk. Ofte forekommer typen som små restarealer og kanter i intensivt drevet jordbrukslandskap. Ved kysten veksler beitemark ofte med andre åpne naturtyper i finskala mosaikkartet mønster. I dalstrøk finner en gjerne artsrik beitemark i kanter mellom fulldyrka mark og hagemark eller skog. Kantsonene har ofte vært uten hevd over lengre tid, men skal kartlegges som beitemarkskant så lenge de fortsatt har preg av semi-naturlig eng. Naturbeitemark har ofte innslag av bergknauser og tresatte partier.

Påvirkning, bruk

Ulike husdyrslag beiter på ulikt vis. Sau beiter for eksempel mer selektivt enn storfe. Sambeite er derfor som regel positivt. Beite er en nødvendig forutsetning for at naturtypens verdier skal opprettholdes. Beite tilpasset naturgrunnet er viktig. For lite beitetrykk medfører gjengroing, mens for sterkt beite medfører slitasje og tråkkskader. De viktigste negative påvirkningsfaktorene i naturbeitemark er gjengroing og intensivt bruk. Tidligere var husdyrhold vanlig over hele landet og typen har gått sterkt tilbake som følge av opphør av beite med påfølgende gjengroing. I sentrale jordbruksstrøk er omlegging til mer intensiv drift med gjødsling, sprøyting og oppdyrking til kornproduksjon og kunsteng typisk. I tillegg er typen utsatt for nedbygging. Tilplanting av gamle beitemarker er også et problem, ved at det reduserer forekomsten av naturtypen. Det samme er spredning og etablering av fremmede arter og andre problemarter, ved at disse fortrenger de typiske beitemarksartene, og over tid bidrar til å ødelegge forekomsten av naturtypen. Tilførsel av nitrogen både fra langtransportert luftforurensing og fra lokale kilder fører særlig i sørlige deler av landet til eutrofiering.

Råd om skjøtsel og hensyn

Skjøtsel skal opprettholdes, eller igangsettes i lokaliteter som kan restaureres og der det er dokumentert høye naturverdier. Det bør gjøres en vurdering av hvordan lokaliteten opprinnelig har vært skjøttet. For lokaliteter som opplagt og relativt nylig har vært slåttemark, og der det vurderes som mulig å tilbakeføre lokaliteten til slåttemark skal dette anmerkes. I de fleste tilfeller er beiteregimet tilpasset den enkelte lokalitet. Det bør utarbeides planer for skjøtsel i viktige lokaliteter der grunneier/driver involveres. Typiske tiltak vil være å tilpasse dyreantall, husdyrslag og tidspunkt for beite avhengig av vegetasjonen på stedet. Både husdyrslag, antall dyr og beitetidspunkt er viktig å vurdere i beitemark. For eksempel kan det være aktuelt å holde sau unna lokaliteter med sjeldne orkideer som svartkurle, og det kan være aktuelt å avgrense beiteperioden til vår-forsommer eller høst. Gjødsling må unngås og manuell rydding av ungsog og kratt foretas etter behov, og slik at marka holdes åpen. Rydding bør foretas gradvis, da for rask åpning av marka både kan medføre erosjon i bratt terreng og åpne opp for uønskede arter. Tilleggsforing bør unngås, da dette både medfører tråkkskader, oppgjødsling og innførsel av uønskede arter. Saltstein må unngås. Fremmede arter bør fjernes og slitasje og andre negative påvirkninger bør begrenses i sårbare lokaliteter.

3 Generelt om Strandeng

(hentet fra faktaark for strandeng og strandsump (Bratli 2014).

Definisjon

Popularisert beskrivelse

Strandeng og strandsump er åpne gras- og urtedominerte vegetasjonstyper på finkornet materiale i fjæresonen. Strandengene finnes gjerne i langgrunne og lite eksponerte bukter der akkumulasjon av finsedimenter foregår.

Teknisk definisjon

Naturtypen består av T12 Strandeng og T11 saltpanne, samt M8 Helofytt-saltvannsump i Naturtyper i Norge (NiN). I tillegg inngår T33 Semi-naturlig strandeng.

Hvorfor er typen viktig

Strandenger har mange økologiske spesialister tilpasset saltpåvirkningen fra havet, og som har hovedtyngden av sine forekomster innenfor naturtypen. Strandenger utgjør som regel relativt små arealer. Mange arter lever primært i kortvokste strandenger. Særlig i Sør-Norge er typen blitt utnyttet til jordbruksformål, kanskje først og fremst beite. Strandenger er viktige hekke- og rasteplasser for fugler. Typen er utsatt for inngrep, arealbruksendringer og forurensing. Beitet strandeng i god hevd er også i tilbakegang. På bakgrunn av dette er strandeng vurdert som nær truet (NT) i Norsk rødliste for naturtyper 2011 og sørlige typer i boreonemoral sone er vurdert som sterkt truet (EN). Sørlige strandenger har høy andel rødlistearter i ulike organismegrupper og mange rødlistede arter kan finnes innen relativt små arealer. Dette er habitatspesialister som ofte er knyttet til kortvokst strandeng.

Utbredelse

Strandeng og strandsump finnes langs hele kysten av Norge. Kulturmarkstyper dominerer i sør. Her er de aller fleste større, kortvokste strandenger trolig semi-naturlige. Naturlige strandenger i sør forekommer som mindre strandenger ofte grunnlendt og derved mindre utsatt for takrør, og strandengvegetasjon på mer eksponerte steder der strandeng kan forekomme som mindre areal sammen med andre naturtyper.

Naturfaglig beskrivelse

Strandeng er lysåpen vegetasjon i fjæresonen - grensesonen mellom marine og terrestriske økosystemer. Utseendemessig karakteriseres typen av vegetasjon dominert av salttolerante urter og gras (halofytter). De er ofte sukkulente og beskyttet mot saltsprøyt av vokslag, eller har andre tilpasninger som gjør at de tåler salte omgivelser. Trær og busker mangler. Strandenger dannes på steder med svært liten helning på beskyttede steder med akkumulasjon av finmateriale. Her er det så liten bevegelse i vannet at kun de fineste partiklene føres mot land og avleires. Landheving er en viktig faktor i strandengene. På grunn av landhevingen som fortsatt pågår etter siste istid, nydannes strandenger over lang tid, mens indre deler går over til andre fastmarksystemer, ofte skog eller kulturmarkseng. Typen kan både danne smale soner langs sjøen, små fragmenter på eksponert strand eller store sammenhengende flater i grunne bukter. Av og til finnes den i veksling med andre kysttyper som strandberg, åpen grunnlendt naturmark og stein-, grus- og steinstrand. På eksponerte strender kan typen finnes som små fragmenter på mer beskyttede steder.

De viktige økologiske faktorer i strandenger er varighet av oversvømming og marin salinitet. Langs oversvømmingsgradienten deles strandengene i nedre, midtre og øvre landstrand. Ovenfor øvre

landstrand ligger sjøsprøyt-sonen (supralittoral sone) - de deler av strandenga som kun mottar saltvann fra sjøsprøyt og bølgeslag, men som ikke regelmessig blir oversvømmet. Marin salinitet er en annen viktig faktor som danner grunnlag for å skille ut brakkvannsenger og saltenger. Ferskvanns-tilførsel kan dels komme fra sig fra landsida, eller fra elver og bekker. Saltpanner er forsengkninger i landstranda der saltvannet fordamper og fører til saltanriking.

Oversvømmingsgraden gir opphav til karakteristiske vegetasjonsbelter. En typisk sonering på en salt, kortvokst strandeng kan være rene bestander av salturt *Salicornia* spp. i nedre havstrand. Ovenfor er det gjerne en sone dominert av saltgras *Puccinellia* spp., etterfulgt av et saltsiv-belte *Juncus gerardii*, som gradvis går over i rødsvingeldominans *Festuca rubra* i den øvre landstranda. I nord inngår blant annet ishavstarr *Carex subspathacea*. I den nedre/midtre landstranda finnes arter som strandkryp *Glaux maritima*, strandstjerne *Tripolium maritimum*, fjæresauløk *Triglochin maritima* og strandkjempe *Plantago maritima*. Det største artsmangfoldet av strandengspesialister er i den øvre landstranda (saltsiv-rødsvingel-beltet). Det er som regel her sjeldne og rødlistede arter som dverggylden *Centaurium pulchellum* (VU), tusengylden *C. littorale* (EN), ormetunge *Ophioglossum vulgare* (VU) og finnmarsknøkleblom *Primula nutans* ssp. *finmarchia* (NT) forekommer. Artsantallet øker gjerne videre innover gjennom supralittoralen på grunn av et økende antall arter som også forekommer i engvegetasjon uten saltpåvirkning, f. eks. tiriltunge *Lotus corniculatus*, jåblom *Parnassia palustris*, smårapp *Poa pratensis* ssp. *irrigata* og småengkall *Rhinanthus minor*. I forsengkninger blir ofte saltvann stående og fordampe etter perioder med høy vannstand, og dermed anrikes jorda med salter i den grad at de vanlige dominantene ikke kan vokse her. I disse saltpannene finnes ettårige arter som salturt, saltbendel *Spergularia salina* og saftmelde *Suaeda maritima*.

Brakkvannsenger har en tilsvarende sonering, men ofte med mindre tydelige belter. Med økende ferskvannspåvirkning kan også arter med tilknytning til ferskvannsstrender inngå i strandeng og strandsump. Eksempler på arter som indikerer brakkvannsforsvinn er fjæresivaks *Eleocharis uniglumis* og rustsivaks *E. rufus*. Ferskvannssig begunstiger også strandsump med høyvokste graminider som blant annet takrør *Phragmites australis*. På mudderbunn i vannstranda kan det forekomme samfunn med "pusleplanter" som dvergsivaks *Eleocharis parvula* (NT), firling *Crassula aquatica* (VU) og evjebloomarter *Elatine* spp. - arter som ofte også forekommer på mudderbunn i ferskvann.

Mange strandenger er eller har vært i hevd som beite (vanligst) eller slått. Særlig i sør er trolig de fleste strandenger kulturpåvirket. I NiN er det derfor semi-naturlig strandeng foreslått som egen hovedtype. De kulturpåvirkede strandengene gror igjen med helofytter (særlig takrør) dersom beite opphører. Hevdtilstand og gjengroing er derfor viktige faktorer. Beiting fra ville dyr, primært gåsebeite er en faktor som kommer i tillegg og som også har betydning, da dette opprettholder kortvokste strandenger. Naturlige og semi-naturlige strandenger vil i praksis ha mange likhetstrekk og felles arter og derfor er de samlet i et felles faktaark. Imidlertid er det svært viktig å vurdere hevdtilstand og behov for skjøtsel ved beskrivelse og verdisetting av strandenglokaliteter.

Det er stor forskjell på tidevann fra nord til sør i Norge. Dette har innvirkning på hvor stort areal som påvirkes av saltvann. Helt sør, i Oslofjorden, på Sørlandet og Jæren, er tidevannsforskjellen liten, rundt 30 cm. Fra Stavanger og nordover øker tidevannsforskjellene og de største forskjellene finnes i Øst-Finnmark (over 2 m). Særlig nordover kan i tillegg torvdannelse spille en viss rolle i øvre del der ferskvannsig kommer innenfra.

Det er stor regional variasjon fra sørlige typer i Oslofjorden og Sørlandet til nordlige, arktiske typer på Varanger-halvøya. Variasjonen omfatter de bioklimatiske sonene boreonemoral til sørarktisk tundra-sone (BN – SATZ). Både strandengartene generelt og de rødlistete artene er overveiende sørlige, og det varierer fra art til art hvor langt nord de går langs kysten. Et viktig unntak er et element knyttet til arktiske og sibirske strender med en utbredelse som strekker seg inn i Finnmark nordfra og østfra. Eksempler på slike nordlige arter er teppesaltgras *Puccinellia phryganodes*, ishavstarr, ishavstjerneblom *Stellaria humifusa* og strandreverumpe *Alopecurus arundinaceus*.

Delnaturtyper

Inndeling følger tentativt NiN i 5 undertyper.

1. Naturlig strandeng. Både brakke og salte utforminger av strandenger med liten grad av kulturpåvirkning. Gåsebeite kan gi kortvokst strandeng. Omfatter den tradisjonelle inndelingen av landstranda fra nedre geolittoral til supralittoral sone, i tillegg også saltpanner og forstrandvegetasjon (salturtvegetasjon – saftmelde, mm). Omfatter også pøler og smådammer med undervannsenseng, der disse forekommer på strandenga (f.eks. hesterumpeutforminger), samt kortskuddstrand.
2. Semi-naturlig strandeng. Typisk kortvokst beitepåvirket strandeng. Enkelte strandenger har, i det minste tidligere, også blitt slått. Omfatter i følge NiN versjon 2 midtre og øvre geolittoral, samt supralittoralsonen. Skilles fra naturlige strandenger etter hevdintensitet (trinn: svært ekstensiv – moderat intensiv - ekstensiv med spor etter intensiv).
3. Strandsump. Omfatter helofyttdominert vegetasjon i vannstranda (helofytt-saltvannsump, der plantene vokser med røttene under vann mer enn 50 % av tida) og sumpvegetasjon på landsiden. Domineres av store graminider (pollsivaks, havsivaks, havstarr mm). Suksessjonstrinn etter opphør av bruk, for eksempel takrørdominerte enger, føres til semi-naturlig strandeng. Særlig mot nord kan også strandsum få myrpreg med innslag av myrarter.

Påvirkning/ bruk

Typen er utsatt for inngrep, arealbruksendringer og forurensing. Mange strandenger er utfylt og nedbygd. Strandenger brukes også til beite og slått og gjengroing etter manglende bruk er særlig i sørlige deler av landet et problem. Beitet strandeng i god hevd er i tilbakegang. Strandenger er også utsatt for forurensing og ulike typer slitasje fra ferdsel. Lokalteter i nedkant av fulldyrka mark kan være påvirket av avrenning fra jordbruk. Fremmede arter kan også utgjøre et problem.

Verdisetting

Strandeng er vurdert som sårbar (VU) i Rødliste for naturtyper 2011. Sørlige strandenger (i boreo-nemoral sone)er vurdert som en sterkt truet (EN) type. Dette tilsier at særlig sørlige strandenger (strekningen Østfold – Rogaland) bør gis høy verdi. Alle forekomster som er i god hevd anses som viktig eller svært viktige.

Råd om skjøtsel og hensyn

Skjøtsel bør opprettholdes i kulturpåvirkede strandenger, eller igangsettes i lokaliteter som kan restaureres og der det er dokumentert høye naturverdier. I de fleste tilfeller er beiting tilpasset den enkelte lokalitet mest aktuell skjøtelsesform, men slått er også aktuelt, særlig der hvor beite er vanskelig å få til. Husdyrslag er også viktig. Sau er trolig ugunstig i en del lokaliteter med sjeldne arter (beiter blant annet strandrødtopp *Odontites vernus* ssp. *litoralis*). Det bør utarbeides planer for skjøtsel i viktige lokaliteter (husdyrslag, antall dyr og tidspunkt for beite). Storføbeite er trolig best ved restaurering av takrørdominerte strandenger.

Ferdsel og annen type slitasje bør begrenses i sårbare lokaliteter, især i pressområder og i viktige fugleområder. Fremmede arter utgjør generelt et mindre problem i strandenger, men der hvor de forekommer bør fjerning foretas. Rynkerose *Rosa rugosa* er eksempel på en fremmed problemart som bør fjernes.

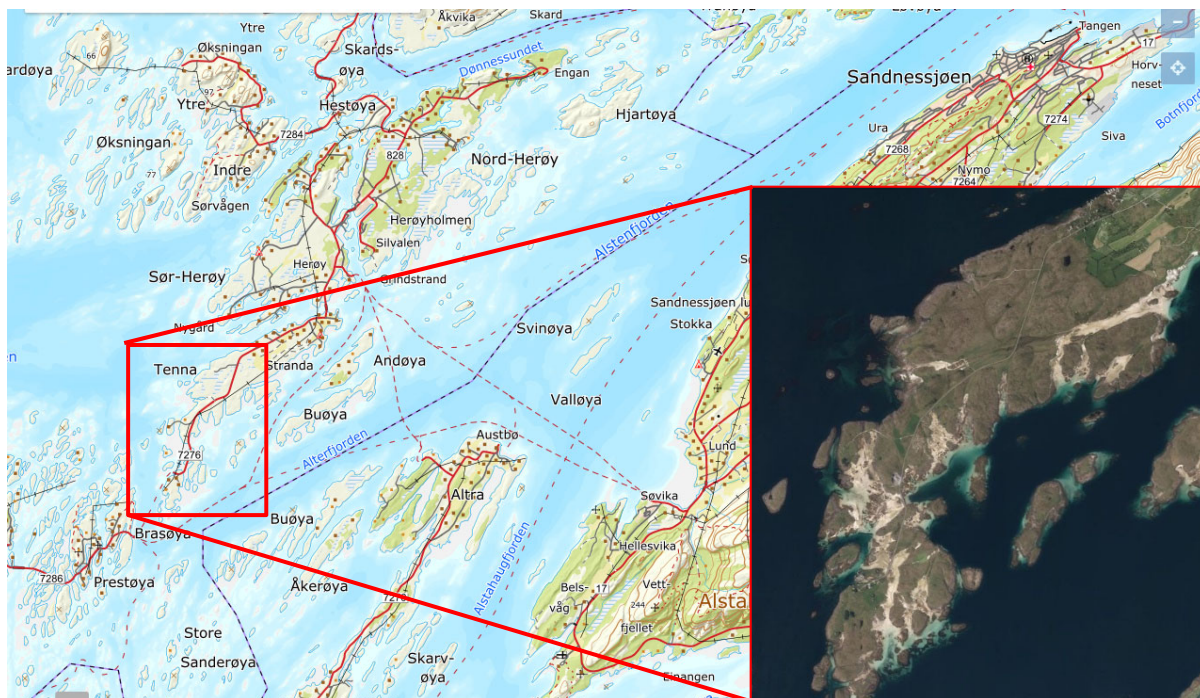
4 Om Tenna – Naturgrunnlag og dagens drift.

4.1 Kort områdebeskrivelse av Tenna

Beitearealet omfatter nesten hele Tenna i Herøy kommune unntatt den nordlige delen med tettere bebyggelse. Den nordøstlige enden er tettere bebygd og mer intensivt drevet enn den sørvestlige delen. Den søvestlige delen består av store områder med kystlynghei, strandeng, naturbeitemark og rikmyr som er delt av en vei som går til det gamle fergeleiet på sørenden av øya. Kystlyngheiene utgjør majoriteten av beitelandskapet med 1 494 daa, hvorav 1000 daa er registrert som rik hei. Ut over dette utgjør strandengene en relativt stor andel med 490 daa, og rikmyran på 129 daa. Det finnes også mindre partier med kalkrik naken berg, og en del kalkrike dammer.

Tenna ligger i sørboreal vegetasjonssone i sterkt oseanisk vegetasjonsseksjon (O3) (Moen 1998). Berggrunnen består av marmor, og da hovedsakelig kalkspatt marmor. Løsmassene varierer en del, fra partier med torv og myr til strandavsetninger med både finmateriale og grovere substrat. Mye av strandavsetningene består av skjellsand.

Tenna er forholdsvis flat med Nord-Stauløyhågien som høyeste punkt på 22 m.o.h. Landskapet er åpent og stort sett treløs, bortsett fra et par klynger (ca 4 daa) med spredt plantet lutzgran som står i kystlyngheilokaliteten. Fra 1990-tallet har Tenna gradvis blitt tatt i bruk igjen som beite til sau, og fram til 2006 også til storfe, etter en periode med brakklegging på 1980-tallet. Det er to beitebrukere som benytter Tenna som felles beiteareal med til sammen rundt 140 søyer av norsk kvit sau (NKS). Én av beitebrukeren har i tillegg en del av sauebesetningen sin på beite på Buøya som ligger sørøst for Tenna.

Figur 1. Kart over Tennakomplekset som viser beiteområde.

4.2 Driftsbeskrivelse

4.2.1 Driftsbeskrivelse Tenna: Ketil Pettersen og Halvdan Hansen

Dato for utarbeiding av driftsbeskrivelse:
01.08.2020
Beskriv dagens beite (ev. tegn inn på kart):
Norsk kvit sau er på sommerbeite fra midten av mai til november. Tenna er et fellesbeiteområde som omfatter kystlynghei, strandeng, naturbeitemark og rikmyrlokaliteter.
Hvor mange dyr beiter i område:
Besetning til Ketil Pettersen er på 90-100 søyer hvorav omlag 70 søyer med lam beiter på Tenna. Halvdan Hansen har en besetning på 70 vinterfôret sau da alle beiter på Tenna.
Beskriv nåværende opplegg for sviing (Hva har du svidd, når ble det svidd, ev. tegn inn på kart):
Ingen områder har blitt svidd hittil. Mener at det er for skrint for å svi.
Har du gjort andre skjøtselstiltak enn beiting og sviing:
Vedlikehold av egne og andres gjerder.
Vet du hvordan området har vært skjøttet tidligere (beiting, lyngslått, sviing eller annet)?
Sambeite med storfe og sau fram til 2006. Lå brakk fra 1981-1990, noe som resulterte i begynnende gjengroing.
Er det noe med dagens skjøtsel (antall dyr, kvalitet på beiteområdene) du mener bør endres?
Ansees som passelig, men med mulighet for noe økning i antall beitedyr.
Må skjøtselen tilpasses spesielle verdier i området (sjeldne arter, problemarter, kulturminner, vern etc.)?
Beitet er positivt for landskapet og bidrar til å opprettholde verdien. Veitistelen er et problem som bør adresseres så tidlig som mulig før situasjonen forværrer seg. Det må følges med om plantet lutzgran sprer seg i kystlyngheia.
Beskriv rutiner for tilsyn og sanking:
Jevnt tilsyn. Noe kraftfôr for å gjøre samling av dyrene på høsten. Sanking tidlig i september og sortering av lam for slakt. Søyer fortsetter deretter på beite til november.
Beskriv tilgang til ly på beite:
Ikke nødvending så lenge det er beite på sommerhalvåret.
Beskriv rutiner for eventuell nødfôring og plassering av fôrplass:
Ikke relevant for sommerbeite. Fôring med kraftfôr rundt husene for tilvenning. Rundballer og høy produseres på 50-60 daa på inngjerdet slåttemark ved husene for vinterfôr i fjøs.
Beskriv vanntilgang til dyra på beite:
Myrområdene og flere dammer.

Relevante tillatelser fra Mattilsynet (for eksempel dispensasjon til «utegang uten tjenlig oppholdsrom»):

Ikke relevant

Driften gjennom året:

Søyer med lam slippes rundt midten av mai. Samling tidlig i september for sortering av lam til slakt. Etter det går sauene på beite til midten av november.

Har dere ønsker eller mål for de neste 3-5 år som det skal tas hensyn til?

Andre kommentarer:

5 Skjøtsel av Tenna – Generelt om skjøtsel og beskrivelse av planlagte tiltak

5.1 Generelt om skjøtsel av kystlynghei

Kystlyngheiene er skapt ved rydding av skog, lyngsviing, beiting og lyngslått. De har utviklet seg gjennom gjensidig påvirkning mellom lynghei og beiting, først og fremst med gammelnorsk sau, men også med geit og sommerbeiting med storfe. Helårsbeite med gammelnorsk sau ansees som den viktigste driftsmåten for å ta vare på kystlynghei. Ved innsiktsfull drift kan en også skjøtte kystlynghei ved beiting med spælsau, norsk kvit sau eller andre saueraser fra tidlig vår til sein høst, og tidvis vinterbeiting kombinert med tilleggsfôring når forholdene tilsier det. Storfe som kviger, sinkyr (kyr i tørrperioden), ammekyr med kalv samt kastrater kan beite i kystlynghei om sommeren når det inngår strandeng eller andre arealer med gras- og halvgras i tilstrekkelig omfang i beiteområdet som helhet.

5.2 Beiting og dyrehold i kystlynghei

Beiting er viktig for ivaretagelsen av kystlyngheiene, og i snøfattige og vintermilde kyststrøk med kystlynghei finner man former for utegangerdrift. Hold av dyr, uansett driftsform, krever at man følger tilhørende regelverk, se www.lovdata.no. Utegangerdrift er omtalt spesifikt flere steder i regelverket, med både egne tilpasninger og med dispensasjoner fra hovedregelverket mot at enkelte vilkår holdes. Av viktige regelverk å sette seg inn i, kan man trekke frem: «Lov om dyrevelferd» (Dyrevernlova), «Forskrift om velferd for småfe», «Forskrift om velferd for produksjonsdyr», «Forskrift om merking, registrering og rapportering av småfe» og «Forskrift om bekjempelse av dyresjukdommer». Dispensasjon om «utegang uten tjenlig oppholdsrom» krever tillatelse fra Mattilsynet.

For å kunne tilpasse dyretallet til beitegrunnet, må beitegrunnet vurderes. Beitegrunnet påvirkes av variasjoner i både naturforhold og hevd, og må derfor vurderes for hvert enkelt beite. Ofte inngår det flere naturtyper i det samlede kystlandskapet som beites, noe som også bør tas inn i den totale vurderingen av dyretallet. Dette kan være strandenger som er gode vår- og sommerbeiter, eller myr som kan ha viktige halvgress og starr utover høst og vinter. Kystlynghei i god hevd utgjør gode beiter, og inneholder helst vekslinger av røsslyng i både pionerfase, byggefase og moden fase. Dette gjør at beitedyrene kan veksle mellom røsslyngplanter av ulik alder og høyde. Beitekvaliteten til røsslyngen varierer med alder, og særlig gammel, forvêdet og skadet røsslyng forringer beiteene mye. En del kystlyngheier finnes i vekslinger med mye bart berg, mens andre lyngheier danner tette tepper hvor røsslyngen har et høyt dekke. Både dekning og kvalitet på røsslyng tas med i beregningen av dyretall per arealenhet.

I «Forskriften om velferd for småfe», omtales utegangerdrift spesielt, og i § 18 «Unntak fra kravet om tjenlig oppholdsrom – utedrift», kan oppsummeres i følgende viktige punkt:

- 1) *Dyretallet skal tilpasses beitegrunnet.*
- 2) *Eier eller annen med ansvar for dyrene skal ha mulighet til raskt å skaffe tilstrekkelig og egnet fôr i tilfelle situasjoner der beitet ikke gir tilstrekkelig næring.*
- 3) *Det skal etableres fôringsplass som gjør det mulig å fôre dyrene på en god måte.*
- 4) *Terreng og vegetasjon skal gi tilstrekkelig ly, og dyrene skal ha beskyttende ullfell i kalde årstider.*
- 5) *Det skal etableres innhengning som gjør det mulig å samle dyrene.*
- 6) *Dyrene skal samles når det er nødvendig av dyrevernmessige hensyn, og minimum vår og høst for kontroll, merking, napping og klipping av ull, nødvendig parasittbehandling, o.l.*
- 7) *Paring skal skje slik at lamming og kjeing kan forekomme når beite- og klimaforhold er gunstige.*
- 8) *Tilsynet skal intensiveres før og under lamming.*

Gode vinterbeiter er nødvendig for et godt dyrehold. Nøkkelarten røsslyng inngår i beitegrunnet gjennom hele året, men er viktigst utover høsten og vinteren, da omfanget av andre beiteplanter reduseres. Selv om røsslyng er den viktigste vinterbeiteplanta, er tilgang på starr og gras som dyra finner innimellom lyngen betydningsfull for det samlede næringsopptaket om vinteren. Småfe på utmarksbeite skal etter regelverket ha tilsyn minst en gang per uke i områder uten særskilt risiko. Ved mistanke om økt fare må tilsynet intensiveres slik at forhold som kan medføre dårlig velferd, syke, skadde og avmagrede dyr, oppdages så tidlig som råd er. Det er en forutsetning at beitelokalitetene gir muligheter for å komme til med nødfôr, også i perioder med dårlig vær. Beitene må ha tilstrekkelig ferskvannstilgang gjennom hele året. Det må planlegges løsninger for mulig vannmangel, både sommer som vinter.

Gammelnorsk sau og andre husdyrslag

Gammelnorsk sau (ofte kalt villsau) er mye brukt i utegangerdrift i kystlynghei, ettersom det er en hardfør, lett sau som er tilpasset helårsbeiting hvor det er vilkår for det. Under de riktige kombinasjoner av milde vintre, tilstrekkelig med areal og velskjøttede kystlyngheier, greier gimrer og voksne sauer av gammelnorsk sau seg vanligvis tilfredsstillende gjennom vinteren. Paring skal skje slik at lamming om våren ikke starter før beitegraset er kommet i vekst slik at sauene finner næringsrikt fôr til produksjon av melk. Kommer det tungt snøfall som blir liggende, og som gjør det vanskelig for sauene å få tak i tilstrekkelig fôr, må en straks sette inn tiltak med tilleggsfôring og om nødvendig hente dyrene i hus og/eller innhengning med ly for nødvendig oppfølging. Innholdet av protein i beiteplantene gjennom vinteren er gjerne noe knapt. Gammelnorsk sau kan i noen grad tære litt på kroppsreserver gjennom vinteren. Dyrene må da ha fått bygd opp kroppsreserver gjennom sommer, høst og førjulsvinter.

Gammelnorsk sau er godt tilpassa beiting i kystlynghei.

Dersom lammene fra sau i kystlynghei ikke har nådd tilfredsstillende slaktevekt, kjøttsetting og fettinnhold ved tidspunktet for høstslakting må man gjøre tilpasninger. Disse lammene som ikke er slaktemodne må da overvintres på en måte som sikrer tilstrekkelig fôrtilgang og god dyrevelferd. Små sauelam må ikke gå sammen med vær slik at de kan bli paret, da drektighet krever svært mye og setter

individet tilbake i utvikling, og kan være i strid med kravet om godt dyrehold. Produksjonsmessig er det heller ikke noen god løsning at utegangersau lammer årsgamle, da en lett kan komme inn i en vond sirkel med seinere lamming og dermed små lam om høsten.

Vanlig norsk kvit sau og andre norske langhalet raser med regional utvikling og tilpassing (steigar, cheviot, ryggja), spælsau og eventuelt andre saueraser kan også beite i kystlynghei lenge utover høsten der det er vilkår for det, og i deler av vinteren når det blir kombinert med innefôring som sikrer dyra tilstrekkelig med energi og protein. Driftsmåten som kombinerer utegangerdrift og innefôring er lite brukt i dag sammenlignet med tidligere, men er fortsatt i bruk m.a. i området ved Lindesnes i Vest-Agder, Rogaland, Hordaland og enkelte steder videre nordover langs kysten. Beiting med de langhala sauerasene eller spælsau i kystlynghei gjennom sommeren vil ofte gi mindre tilvekst på lamma enn annet utmarks- eller fjellbeite. Mengdeinnslaget av gras og urter er viktig, det gjelder å få en god start på tilveksten hos lamma fra våren av, og at tilveksten ikke stagnerer og blir for lav når en kommer utover sommeren og seinsommeren. Ved større innslag av strandeng i tilknytning til kystlynghei, kan beitet være tilfredsstillende som sommerbeite både til tynge saueraser og stedvis til storfe (sinkyr, kviger, kastrater, ammekyr). Naturtypen strandeng er det generelt mer av på deler av Trøndelagskysten og særlig i Nordland (Helgelandskysten) enn hva som er tilfelle på Vestlandet.

5.3 Lyngsviing

Lyngsviing er avgjørende både for opprettholdelse av ønsket artsinnhold i lyngheiene og det biologiske mangfoldet, og for sikring av godt og tilstrekkelig beitegrunnlag. Det er derfor viktig å planlegge lyngsviingen for flere år framover slik at man til enhver tid har den mosaikk av grasarealer og lyngarealer av forskjellig alder som er ønskelig. Ved planleggingen av avsviingen må man også ta hensyn til spesielle verdier knyttet til området, slik som fugl, kulturminner, landskapsestetikk og eventuelle erosjonsproblemer. Det er viktig å orientere seg om hvilke verdier som finnes i området gjennom f.eks. forvaltningsorgan som kommunen, fylkeskommunen, Fylkesmannen eller Miljødirektoratet/Statens Naturoppsyn, og tilpasse den planlagte skjøtselen til disse verdiene. Når det gjelder lyngsviing, er de generelle rådene at avsviingsflatene ikke skal være for store. Med store avsviingsområder minker det biologiske mangfoldet og sauen får vanskeligere for å finne godt fôr i tilstrekkelige mengder til enhver tid. For lammens tilvekst er det spesielt viktig at det finnes lett tilgjengelige grasarealer fra våren og utover sommeren. Lyngsviingsarbeidet blir imidlertid mer arbeidskrevende når avsviingsarealene er små så det gjelder å finne en passe balanse.

Lyngsviing er en vanleg skjøtselsform i kystlynghei.

I denne sammenheng er det viktig å kunne vurdere og bestemme hvor lang tid det skal gå mellom hver gang man svir av samme område dvs. hvilken rotasjonsperiode lyngheivegetasjonen skal ha. Utviklingen av røsslyngplanten går gjennom flere faser, fra pionerfase til byggefase og videre til moden fase. Fôrproduksjonen er høyest i tidlig byggefase. Når lyngen begynner å bli gammel ("moden") dvs. vanligvis når den har blitt 20-30 cm høy, brenner man på nytt. Hvor lang tid det tar varierer med klima, lokale vokseforhold og beitetrykk, men man regner med 8-20 år. Siden utviklingen av røsslyngen kan variere så mye er det viktig at man lager individuelle skjøtselsplaner som tar hensyn både til røsslyngens evne til å regenerere, røsslyngens tilveksthastighet og en vurdering av problemarter som kan komme inn etter sviing. Eksempler på problemarter er einstape, sitkagran, rynkerose og tistler.

Selve avsviingsarbeidet må også planlegges nøye med hensyn til hvor ilden skal starte og avsluttes. Myr- og vannkanter kan være naturlige avslutningslinjer, men det hender at man må lage branngater (5-6 m) for å sikre en god avslutning. Man må sørge for å ha brannslukkingsutstyr tilgjengelig og man må varsle brannvesenet på forhånd. Naboer bør også varsles. Det er viktig å være mange nok for å sikre at man kan styre brannen. Brenning må bare gjennomføres under gunstige værforhold og med tele eller fuktig jord, dvs. i perioden fra sein høst til tidlig vår. Hvis man ikke selv har erfaring med lyngsviing, bør man få hjelp fra noen med erfaring, i hvert fall første gangen.

5.4 Restaurering av kystlynghei

I gammel lynghei dvs. lynghei som ikke har vært brent på lenge, kan det være et kraftig oppslag av busker og trær. Hvis lyngheia skal tas i bruk igjen bør dette ryddes før man brenner på nytt. Noe bjørk, rogn og ulike vierarter bør imidlertid settes igjen fordi det kan være viktig "tilskuddsfôr" for sauene. I gammel lynghei er det mer mose og lav i bunnsjiktet enn i lynghei som har vært i kontinuerlig drift. Det kan forårsake seinere regenerering av vegetasjonen etter sviing. I tillegg kan gammel lyng ha vanskeligere for å sette rotskudd, noe som også forsinker regenereringen. Selv om regenereringen i gammel røsslyng går seint etter første sviing, kan det gå raskere ved ny sviing. Det beste resultatet oppnås imidlertid i områder som ikke er for gjengrodde.

5.5 Fjerning av Veitistel

Veitistelen er en toårig plante som i hovedsak etablerer seg i forstyrret mark. Uten forstyrrelser i marka og i konkurranse mot annen vegetasjon blir den relativt enkelt utkonkurert. På grunn av sin uspiselighet blir veitistelen i beitemark stående igjen uten konkurranse, og kan dermed enkelt vokse opp og spre seg i landskapet. Frøene kan både fly med vinden, men også overleve sjø vann, og opptrer derfor ofte først i strandenger og strandnære områder når den etablerer seg på nye områder.

Å hanske med veitistel er krevende men mulig. Ideelt sett burde planten kuttes i blomstring for å forhindre at nye sideskudd etableres. Det er derfor viktig å følge med på planten og kutte på riktig tidspunkt. Plantene må deretter fjernes og helst brennes for å forhindre ettermodning av blomsten og påfølgende spredning av frøene.

5.6 Mål for skjøtsel på Tenna

SKJØTSELSPLAN			
Dato utarbeiding av skjøtelsesplan: 01.11.2020			
Dato befaring: 31.07.2020			
Dato samtale med grunneier/bruker: 31.07.2020			
Utformet av: Annette Bär /Sven Emil Hinderaker		Firma: NIBIO	
UTM sone: 33 W	Nord: 7316777	Øst: 373885	Gnr./Bnr.: mange
Areal (nåværende): Beiteareal 3075 daa, hvorav Kystlynghei 1494 daa Naturbeitemark 25 daa Strandeng 490+17,6 daa		Areal (etter evt. restaurering):	
Del av verneområde: Nei		Hvilket vern:	
Finnes det særskilte skjøtselshensyn i området, hvilke: Nei			
MÅL			
Hovedmål for lokaliteten: - Arealet med kystlynghei, strandeng, naturbeitemark og rikmyr av nasjonal verdi (verdi A) skal være på dagens nivå - Sikre god hevd av kystlyngheia gjennom beiting, fortrinnsvis med saueraser som gammel norsk sau - Holde landskapet åpent med minst mulig gjengroing og innslag av fremmede arter			
Konkrete delmål: - Fortsette med beiting med min. nåværende antall dyr på beite lengst mulig ut over høsten slik at røsslyngen beites på i større grad. - Forbedre kystlyngheienes tilstand gjennom sviing av einerdominerte partier og der det er gammelt lyng			
Ev. spesifikke mål for delområde(r): - Unngå mest mulig kjøring i strandenga (sentralt i beite) generelt og i forbindelse med sanduttak spesielt. - Ikke ta i bruk flere plasser der det tas ut sand. - Unngå gjødsling innenfor beiteområde og spesielt i naturbaselokalitetene			
Tilstandsmål arter: - Innslag av røsslyng med forskjellige aldersstadier i kystlyngheivegetasjon. - Minst mulig forekomst av veitistel - Ingen spredning av lutzgran			
Mål for bekjempelse av problemarter/gjengroing: - Forhindre spredning og økning av veitistel i antall og berørt areal. - Forhindre spredning av lutzgran i kystlynghei			

5.7 Skjøtselstiltak og -utfordringer på Tenna

Figur 2. Kart som viser beitearealet og skjøtselutfordringer som spredning av veitistel og lutzgran.

5.7.1 Beiterelaterte tiltak

Beskrivelse av planlagte skjøtselstiltak, beiting:			
<p>Videreføring av beiting med norsk hvit sau på sommer-høst beite innenfor et beiteareal på ca 3075 daa, hvorav 1494 daa er per d.d. definert som verdifull kystlynghei. Nåværende beitetrykk anses som lite-moderat, men vil holde arealet åpent. Beitesongen fra midten av mai til november bør videreføres slik at sauene beiter lengst mulig på kystlynghei om høsten.</p> <p>Begge beitebrukere har nokså lik beiteopplegg og antall dyr på beite.</p> <p>Beitearealet er avgrenset mot bebyggelse og innmarksarealer i nord med et gjerde på ca, 1,5 km som krever årlig vedlikehold. Ansvar for vedlikehold er delt mellom de to beitbrukerne.</p>			
KOSTNADSOVERSIKT	Prioritering (år)	Antall daa og kostnad per daa	Kontroll (år)
Tiltak beiting med totalareal:		Derav beite i kystlynghei/ tilskudd antall søyer	
Tenna (3075 daa)	årlig	1494 daa* = 149 søyer * maks. 1 søye/10 daa	
Utstysrbehov knyttet til beiting og tilrettelegging for beiting:			
Noe årlig vedlikehold av gjerdene krever gjerdemateriale i form av påler, nettgjerding, m.m.			

5.7.2 Planer for sviing

Beskrivelse av planlagte skjøtselstiltak med sviing:			
<p>Det har ikke blitt svidd i området. Mulighet og nødvendighet for å svi røsslyng er begrenset siden andel røsslyng er lite i de rike lyngheitformingene. Noen områder med gammel lyng eller høy andel av einer og/eller krekling bør forsøkes svidd. Det kan være vanskelig å få fyr og svi av større flater dominert av einer.</p>			
KOSTNADSOVERSIKT	Prioritering (år)	Antall daa og kostnad per daa	Kontroll (år)
Tiltak sviing:			
Mindre areal med høy dekning av einer og/eller krekling i kystlyngheilokaliteten	Avhengig av sviforhold	Totalt ca 20 daa * 1000 kr /daa	
Utstysrbehov knyttet til sviing:			
Brannvifter, gassbrenner			

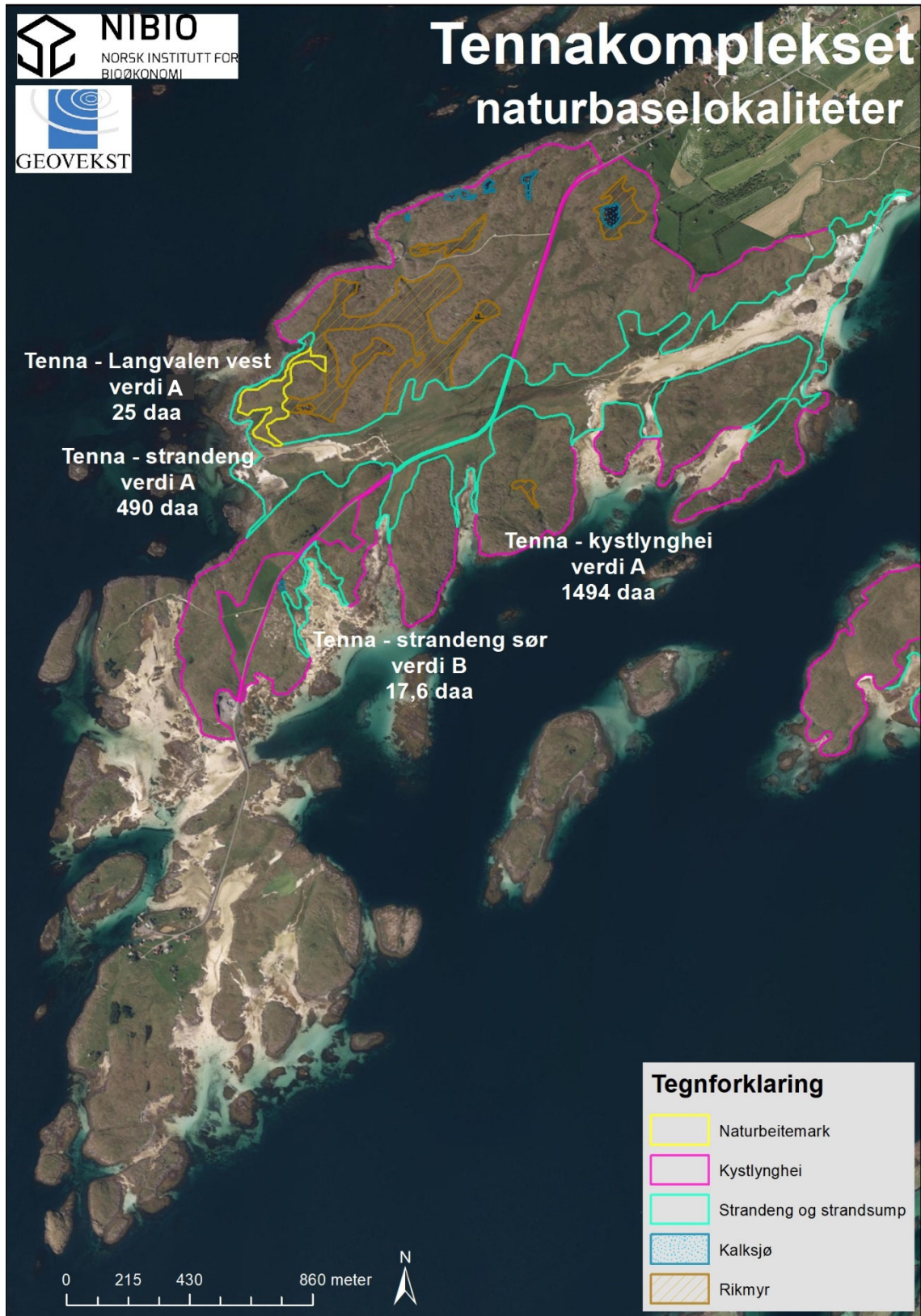
5.7.3 Andre planlagte skjøtselstiltak

ANDRE AKTUELLE SKJØTSELSTILTAK			
<p>Beskrivelse av andre tiltak, ut over restaurering, sviing og beiting.</p> <p>Veitistel har spredt seg langs veien og i nærheten av steinbruddet. Fjerning av veitistel med blomsterstand bør prioriteres for å forhindre spredningen ytterligere.</p> <p>Veitistelen er en toårig plante som i hovedsak etablerer seg i forstyrret mark. Uten forstyrrelser i marka og i konkurranse mot annen vegetasjon blir den relativt enkelt utkonkurert. På grunn av sin uspiselighet blir veitistelen i beitemark stående igjen uten konkurranse, og kan dermed enkelt vokse opp og spre seg i landskapet. Frøene kan både fly med vinden, men også overleve sjøvann, og opptrer derfor ofte først i strandenger og strandnære områder når den etablerer seg på nye områder. Veitistel danner i det første året en bladrosett og først kommer til blomstring i år 2. Å hankses med veitistel er krevende men mulig. Ideelt sett burde stengelen til planten kuttes rett før/i blomstring. Blomsterstengelen må deretter fjernes og helst brennes for å forhindre ettermodning av blomsten og påfølgende spredning av frøene. Fjerning av bladrosetten er arbeidskrevende og kan gjøre situasjonen vond verre, siden man langer sår i vegetasjonsdekket der nye veitistel-individer kan lett etablere seg.</p> <p>Dersom det oppdages spredning fra plantet lutzgran bør disse fjernes. Luking av små planter er enklest og mest effektivt.</p> <p>Innenfor beiteområde finnes det en del kjørespor i strandenga i forbindelse med uttak av sand. Kjøring og uttak av sand bør begrenses mest mulig og i hvert fall i utvide over flere et større areal.</p>			
KOSTNADSOVERSIKT	Prioritering (år)	Antall daa og kostnad per daa	Kontroll (år)
<p>Tiltak i prioritert rekkefølge:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Fjerning av veitistel, fortrinnsvis i strandeng og kystlynghei 2. Luking av små lutzgranplanter i kystlyngheia 	<p>Årlig (fortrinnsvis innenfor kystlynghei, strandeng og naturbeitemarklokalitetene), men også viktig å fjerne langs veikanten</p> <p>dersom oppdages</p>	<p>Ca. innenfor 3-5 daa årlig, avh. av tetthet og arbeidskapasitet</p> <p>Innenfor ca. 5 daa</p>	
<p>Utstyrbehov: hansker, ryddesag</p>			

5.7.4 Oppfølging av skjøtselsplanen

OPPFØLGING
Skjøtselsplanen skal evalueres innen 5 år: Ja
Behov for registrering av spesifikke naturtyper og/eller artsgrupper: Nei
Nylig gjennomførte eller påbegynte tiltak som er finansiert:
ANSVAR
Person(-er) som har ansvar for iverksettelse av skjøtselsplanen: Ketil Pettersen og Halvdan Hansen, grunneiere og beitebrukere.

6 Detaljert beskrivelse av naturtypene på lokaliteten

Figur 3. Kystlyngheilokalitet på Svinøya med verdisseting og arealstørrelse

6.1 Tenna

6.1.1 Tenna: Kystlynghei

SØKBARE EGENSKAPER (for Naturbase)					
Navn på lokaliteten: Tenna		Kommune: Herøy		Områdenr.:	
ID i naturbase: BN00049944		Registrert i felt av: S. Langmo & Å. Hasvik		Dato: 04/09/2018	
Eventuelle tidligere registreringer (år og navn) og andre kilder (skriftlige og muntlige): Carlsen, T. H. 2015. Rikmyrkartlegging. Nibio Rapp.1 (45) Holtan, D 2007. feltundersøkelser juli 2007 Elven, R. et al. 1988. Botaniske verdier på havstrender i Nordland 2A				Skjøtselsavtale: Inngått år: Utløper år:	
Hovednaturtype (% andel fordeling): T34 Kystlynghei – 70%			Grunntyper etter NiN, M1:5000 (% andel fordeling):		
Tilleggsnaturtyper/mosaikk (% andel fordeling): T32 Naturbeitemark – 20% V1 Myr - 5% T1/T2 Åpen grunnlendt mark, berg og dammer – 5%			T34 C-6 Kystlynghei, Rik Tørrhei – 40 % T34 C-6 Kystlynghei, Rik Fukthei – 30 % T32 C-20 Svakt kalkrik eng med klart hevdpreg – 15 % T32 C-8 Sterkt kalkrik eng med klart hevdpreg - 3 % T32 C-10 Kalkrik fukteng med klart hevdpreg og svakt preg av gjødsling – 2 % V1 C-3 (4) Åpenintermediær- og rikmyr i låglandet (BN-SB/MB) – 2% V1 C-8 Temmelig til ekstremt kalkrike myrkanter 3% T1 C-7/8 Temmelig til ekstremt kalkrikt berg – 2.5% T2 C-7/8 Åpen sterkt kalkrik, grunnlent lyngmark og lavmark 2.5%		
Verdi (A, B, C): A			Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.): Bilder		
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11): --					
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):	
< 20 m		God		Slått	
20-50 m	x	Svak	x	Beite	x
50-100		Ingen		Pløying	
>100 m		Gjengrodd		Gjødsling	
		Dårlig		Lauving	
				Torvtekt	
				Brenning	
				Park/hagestell	
Vegetasjonstyper: tørr lynghei (H1) fuktig lynghei (H3) G7 /G8 G6 G13(/12) L2-4 M1 F2,3,6 F3,4,5					

OMRÅDEBESKRIVELSE (For naturbase og som grunnlag for skjøtelsesplanen)

Innledning:

Lokalitetsbeskrivelsen er utarbeidet av Solfrid Helene Lien Langmo, Bioreg AS basert på eget feltarbeid 01.09.2018. Prosjektets formål er rekartlegging og kvalitetssikring av naturtyper på Tenna i Herøy kommune, og er på oppdrag for Fylkesmannen i Nordland. Området er kartlagt og beskrevet av flere de siste tiårene. Elven m.fl. kartla området i 1984 som en del av havstrandundersøkelsen i Nordland. I 2004 ble det gjennomført kartlegging av beitemarksopp i området (Hanssen & Molia, 2004), og i 2007 ble det kartlagt verdifulle naturtyper her (Holtan & Prestø, 2008). I 2015 ble området befart i forbindelse med kartlegging av rikmyr i Herøy kommune (Carlsen, 2015). Områdebeskrivelsen og avgrensningene på Tenna er i utgangspunktet utarbeidet av Fylkesmannen i Nordland med grunnlag i data fra undersøkelsene som er gjennomført, og disse er lagt til grunn der det er hensiktsmessig. Ved undersøkelsene i 2018 ble avgrensningen endret en del. Blant annet ble noen areal som er å regne som semi-naturlig eng skilt ut i nord. Her ble også grensen mot rikmyra justert noe. Også ellers i lokaliteten ble det gjort mindre endringer. I nordøst er lokaliteten utvidet noe. Lokalitetsbeskrivelsen er utarbeidet i tråd med nyeste versjon av faktaark for naturtypen fra juli 2015, samt at den også inkluderer terminologi etter NiN versjon 2.1 i målestokk 1:5000 basert på kartleggingsveileder for NiN-kartlegging (Bratli et al 2017). Rødlistestatus for arter følger Norsk rødliste fra 2015, og rødlistestatus for naturtyper følger rødlista for naturtyper fra 2018. Liste over kjennetegnende arter og tyngdepunktarter er hentet fra Fremstad (1997) og fra upublisert notat med artslistor til bruk i kartlegging av viktige naturtyper for naturmangfold etter NiN2 i 2018 for Miljødirektoratet. Avgrensinga er basert på GPS-målinger og ortofoto og er bedre enn 20 meter. Det finnes mange registreringer i Artskart fra området fordelt på flere artsgrupper.

Beliggenhet og naturgrunnlag:

Lokaliteten ligger på Tenna i Herøy kommune, og omfatter arealer på begge sider av veien. En stor strandeng som strekker seg fra sørvest mot nordøst, samt et rikmyrskompleks i nordvest, deler lokaliteten opp i flere delområder. Området avgrenses for det meste av hav og strandenger, samt av bebyggelsen i øst. Innenfor lokaliteten finnes i tillegg til heivegetasjonen også mange mindre rike myrpartier, rike beitemarker, partier med kalkrike nakne berg og grunnlendt kalkrik mark, samt en del mindre kalkrike dammer og pytter. Tenna ligger i sørboreal vegetasjonssone (SB) og i sterkt oseanisk vegetasjonssesksjon (O3) (Moen, 1998). Berggrunnen er i sin helhet skifrig og næringsrik (marmor). Løsmassene varierer en del, fra partier med torv og myr, partier med tynn torv over berggrunnen, til strandavsetninger, både med finmateriale og grovere substrat. Mye av strandavsetningene består av skjellsand (www.ngu.no).

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper:

Lokaliteten er registrert som kystlynghei (70 %), for det meste av utformingen rik tørrhei (40 %), men også med partier med rik fukthei (30 %). I tillegg finnes partier med naturbeitemark (20 %) spredt i lokaliteten. Disse fremstår for det meste som svakt kalkrik eng med klart hevdpreg (T32-C-20), men det finns også partier med sterkt kalkrik eng med klart hevdpreg (T32-C-8) og i enkelte søkk også kalkrik fukteng med klart hevdpreg og svakt preg av gjødsling (T32-C-10). Både beitemarker og kystlynghei forekommer i tette mosaikker med rik myr av utformingen åpen intermediær- og rikmyr i låglandet (BN-SB/MB) (5 %), og åpen grunnlendt kalkmark. Sistnevnte er av utformingene eksponerte kalkberg utenfor Oslofeltet og åpen grunnlendt kalkmark utenfor Oslofeltet. Innimellom finnes også kalkrike pytter og dammer. Grunnlendt mark, berg og dammer utgjør til sammen omtrent 5 % av lokaliteten. Etter NiN 2.1 består lokaliteten for det meste av sterkt kalkrike kystlyngheier (T34-C-6), men også med partier som kan regnes som svakt kalkrike kystlyngheier (T34-C-5), blant annet på Omnøya og Risøya. Beitemarkene er nevnt over. Myrene kan for det meste regnes som temmelig til ekstremt kalkrike myrkanter (V1-C-8), men blant annet på Omnøya finnes også partier med sterkt intermediære til litt kalkrike myrkanter og myrflater (V1-C-3 og V1-C-7). Bergene er å regne som lite uttørkings-eksponerte og uttørkingseksponerte temmelig til ekstremt kalkrike berg, bergvegger og knauser (T1-C-7 og T1-C-8), mens de grunnlendte partiene kan defineres som åpen, sterkt kalkrik, grunnlendt lyngmark og lavmark (T2-C-7 og T2-C-8). De gradvise overgangene gjør presis grensesetting mellom hei og strandeng/myr vanskelig enkelte steder. Gjeldende hevdform er beite (Y1), og lokaliteten bærer preg av å ha vært beitet over lang tid. Kystlynghei er regnet som en sterkt truet naturtype (EN) på rødlista for naturtyper fra 2018. Naturtypene sterkt

kalkrike pytter, dammer og små innsjøer, og semi-naturlig eng, og åpen grunnlendt kalkrik mark i sørboreal sone er regnet som sårbare naturtyper (VU) på samme liste, mens naturtypen rik åpen sørlig jordvannsmyr er regnet som en sterkt truet naturtype (EN). Kystlynghei er også en utvalgt naturtype etter Naturmangfoldloven.

Artsmangfold:

Heiene på Tenna er for det meste urte- og grasrike. I 2018 dominerte arter som blokkebær, gulaks, engstarr, fjellmarikåpe, gulsildre, krekling, markjordbær, rødsildre, tepperot og vill-lin, mye av heiområdene på Tenna sammen med partier med en god del røsslyng. I bunnsjiktet var det partivis store tuer med heigråmose i tillegg til noe einer. Denne er for det meste ung og lavvokst. Det kan se ut som heigråmose sprer seg enkelte steder, mens den andre steder er holdt i sjakk av beitingen. Det samme gjelder for engkransmose i engflekken i heia. Ellers ble det i 2018 også registrert flere forekomster av bakkesøte (NT) og ormetunge (VU) spredt i heiene, i tillegg til arter som blåstarr, enghavre, fjellbakkestjerne, fjellnøkleblom, hvitmaure, marinøkkel, rundbelg, vill-løk og mange andre av de tidligere registrerte artene. Myrområdene er preget av basekrevende arter som breimyrull, taglstarr, gulstarr, gulsildre, fjellfrøstjerne, blåstarr, sandsiv, fjelltistel, bjørnebrodd og loppestarr. I bunnsjiktet ble blant annet kalkmose, narremose, puteplanmose, putevrimose, striplanmose, kammose, fettmose, rødmakkmose, brunmakkmose, stormakkmose, myrstjernemose og myrsløyfe (få funn i Nordland) registrert, og av lav arter som skålglye, mosegyle og fingerglye. Fra tidligere er mange interessante lav registrert på Tenna, som blant annet *Dactylospora attendenda* som har 3 funn i Norge, og skorpelavene *Fuscidea kochiana*, *Gyalolechia flavovirescens* og *Synalissa symphorea*, som alle har svært få funn i Nordland. Av karplanter ble det i 2007 registrert bitterbergknapp, bjørnebrodd, blåklokke, blåkoll, blåstarr, brudespore, bukkeblad, dvergjamne, enghumbleblom, engstarr, evjesoleie, fjellbakkestjerne, fjellfrøstjerne, fjellkvitkurle, fjellmarikåpe, fjellnøkleblom, fjellsmelle, fjelltistel, fjelløyentrøst, flekkmure, fuglestarr, grønnskulle, gulaks, gulsildre, harerug, hengeaks, hestehavre, hårstarr, kattedot, hvitmaure, legevintergrønn, lodnerubloom, loppestarr, marinøkkel, myrklegg, myrhatt, myrmaure, nattfiol, nebbstarr (NT), reinrose, rundbelg, rødsildre, storblåfjær, stortveblad, strandrug, svarttopp, særbustarr, taglstarr, tjerngras, tusenblad, vegtistel, vill-lin og vårmarihand. Utskrift fra plantedatabasen ved Tromsø museum viser dessuten funn av ormetunge (VU) og bittersøte fra tidligere. Prestø har tidligere dokumentert blodmarihand, enghavre, engmarihand, fjæresøte, mjuksivaks, ormetunge (VU), rynkevier, rødflangre, trillingsiv og tuesildre fra området, mens dvergminneblom skal være sett sist i 1984. Det er videre registrert heikurlemose (NT) (en av få forekomst mellom Dovrefjell og Salten). Under et soppkurs i 2004 ble det funnet en lang rekke rødlista beitemarkssopper: praktrødspore (VU), *Entoloma cocles* (VU), *Entoloma anatinum* (VU), melrødspore (NT), ravnerødspore (NT), semsket rødspore (NT), *Entoloma atrocoeruleum* (NT), tyrkerrødspore (NT), russelærvokssopp (NT) og svartdogget vokssopp samt en lang rekke andre beitemarkssopper. Av beitemarkssopp ble det i 2018 registrert lutvokssopp (NT), skarlagenvokssopp, engvokssopp, gul vokssopp, limvokssopp, seig vokssopp, papegøyevokssopp, belterødspore, koboltrødspore, karstrødspore (VU), *Entoloma corvinum* s.auct (nybeskrevet art som snart får eget navn og egen beskrivelse), rombesporet rødspore (VU), melrødspore (NT), *Entoloma sarcitulum*, svartblå rødspore (NT), og flere andre arter av beitemarkssopp. Rødsporene er bestemt av Øyvind Weholt. Flere arter er også sendt til sekvensering med tanke på videre utredning. Av fugl er det registrert sanglerke (VU), vipe (EN), fiskemåke (NT), storspove (VU), smålom, sandlo og rødstilk. Dessuten ble det funnet flere oterstier (VU). Området er dessuten en viktig rasteplass for kvitkinngås (kilde for opplysninger om hvitkinngås: tidligere beskrivelse). Av insekter er den rødlista kysthumla (NT) registrert her. Området er opplagt viktig for mange sjeldne og rødlistede arter fra mange artsgrupper, og det er opplagt at flere slike finnes her.

Bruk, tilstand og påvirkning:

Lysholm (1997) har en kort oppsummering av Tennas historie. Her får en opplyst at navnet Tenna kommer av fuglenavnet terne, som det tidligere var rikelig av her. I middelalderen tilhørte den Bjarkøyætten, men ble lagt inn under Herøy kirke i 1420, og deler tilhørte også erkestolen, og ble dratt inn under kronen i 1536. Fra folketellinga i 1701 finner en at det var ca 39 mennesker på Tenna, og at det var 2

oppsittere og 2 husmenn, i tillegg til en på Tennvalen. I skattematrikkelen va 1723 kommer det frem at det var 23 kyr, 30 småfe og 4 hester på Tenna. Fra gammelt av lå trolig alle hovedhusene på Tenna i ett tun, mens høyløer, og jorder, og kanskje også fjøsene, var mer spredt. Oppsitterne har hatt egne stuer, stabbur, naust og brygger. I tillegg fantes flere husmannsplasser under gården, og i perioden fra 1647 til 1880 nevnes 7 forskjellige husmannsplasser. Fisket har alltid vært viktig for samfunnet på Tenna, og i tillegg nevnes dyrking av korn og poteter. Det finnes beretninger i Lysholm (1997) som nevner at kyrne var gjeitt i utmarka. Navn som Staulhåjen vitner om melking av kyr, og navn som Slåttholmen og Værholmen om at de var slåtte- og beiteplasser. Det har vært skiftet flere ganger her, og utmarka ble i 1961 fordelt på gårdene som hadde hamningsrett. Fra 1953 finner en at et par øyer ble kjøpt av Tenna samarbeidlag AS og brukt som beite på grunn av stor belastning og overbeite på fellesbeitene. En finner også omtalt en brann på deler av Tennøya fra 1955, trolig på grunn av uforsiktig bruk av ild. Kystlyngheiene på Tenna i noe grad preget av ulike former for inngrep, men store områder kan også regnes som intakte. Det er ikke spor etter ferdsel med tyngre kjøretøyer i selve heiene, men lokaliteten er oppdelt av veien som går fra Tennvalen omtrent på midten, samt at en vei går ut til ei bukt ved Geithammaren i nordvest. Ei høgspenninglinje krysser lokaliteten fra sørvest mot nordøst. Et par større grøfter fra innmarka nord for lokaliteten, har avløp til sjøen gjennom lokalitetens østre deler. Her ser en også en svak gjødselvirkning fra grøftene. Partier helt inn til husene nord og øst i lokaliteten har et svakt oppgjødsingspreg, og delvis er grensa for lokaliteten også trukket på bakgrunn av dette. Nesten hele området sør på Tenna er inngjerdet, og i dag beitet av dalasau. I nord ligger en liten del av lokaliteten utenfor gjerdet, og det er betydelig mer gjengrodd utenfor gjerdet. Lokaliteten har et noe varierende beitetrykk. I partier er den godt beita, mens i andre partier, som blant annet på Omnøya og Risøya, kan en se at beitetrykket er lavere og lavvokst einer sprer seg. I tillegg til sau, er området på Tenna også beitet av gås. Mye av lokaliteten påvirkes av sjøsprøyt ved stor flo og høy sjø. Ut fra historien på Tenna, er det grunn til å tro at arealet har vært beita over lang tid. En finner imidlertid ingen beretninger om brenning av lyng her, men det er grunn til å tro at lyng har vært svidd, om ikke annet for å øke mengden gras i utmarka. En kan ikke med sikkerhet si at dette har skjedd, og i alle fall i en del av partiene nærmest husene, men også spredt ellers i lokaliteten, finnes områder som kan se ut som gammel beitemark som på grunn av svakere hevd, over tid har grodd igjen med lyng. Ut fra dette er det likevel aktuelt å forvalte området som kystlynghei. Røsslyngen som finnes her, er i stor grad gammel, i moden fase og degenereringsfase, men noe ung lyng (byggefase) finnes spredt. Enkelte steder finnes også beitespor på lyngen, som kan tyde på at beitedyrene i området i alle fall i perioder også beiter lyng.

Fremmede arter:

Noen få frøspredte planter av lutzgran ble registrert, blant annet nord for Langvalen ved N7316745 Ø374251, og på østsida av Nord-Stauløyhågen.

Kulturminner:

Ingen registrert.

Skjøtsel og hensyn:

Skjøtsel må sees i sammenheng med strandenger og myrer i området. En helhetlig forvaltningsplan for området bør vurderes. Lokaliteten bør ikke utsettes for tekniske inngrep. Beite må opprettholdes, beitetrykket kan med fordel økes noe for å hindre ytterligere gjengroing. Lokaliteten bør sees på i sammenheng med tilgrensende lokaliteter, da sauene som beiter her i dag, også henter mye næring fra disse lokalitetene, og særlig fra strandenga. Etter hvert som lokaliteten restaureres, vil beiteverdien i området også øke, og antallet beitedyr kan vurderes. Utmarka på Tenna har vært fellesbeite, og den tradisjonelle bruken inkluderer derfor beiting med flere dyreslag. Sambeiting bør gjenopptas om mulig. En bør unngå svært tunge kjøttfaser blant annet på grunn av tråkkskader i de store områdene med strandenger. Lokaliteten er i hevd ved beiting, men med noe preg av gjengroing. Einer kan bekjempes ved brenning, men det er viktig å være klar over at mye einer kan gjøre det vanskeligere å kontrollere brannen. En bør også være oppmerksom på at hard sviing som resulterer i mye blottlagt jord, kan gi fare for erosjon av jordsmonnet i en periode før området revegeteres. På Tenna er det store arealer som er naturlig grasrike og fattigere på lyng, slik at sauene har god tilgang på gras. Lyngsviing vil øke det grasdekte arealet og heve totalverdien av Tenna som beiteområde. Det er viktig å svi små flater for å oppnå en mosaikk av lyngvegetasjon av ulik alder. En viktig forutsetning for vellykket lyngbrenning er tele i jorda (evt. høy vannmetning), samt at lyngen er tørr nok til at den vil brenne. Med dette unngår man at frøbanken

(frøinnhold i jorda) og røtter i det øverste jordlaget skades av varmeutviklingen fra brann. Videre unngår en fare for at selve torva tar fyr på grunn av varmen fra brannen. Ved brenning må retningslinjer for lyngsviing følges og det må tas hensyn til hekkende fugl. Da det er relativt variert topografi i lokaliteten er det enkelt å svi av deler av lokaliteten kontrollert. I nord mot husene, må sviing skje svært forsiktig, med tanke på fare for at brannen skal komme ut av kontroll og spre seg til bebyggelsen.

Del av helhetlig landskap:

Lokaliteten er en del av et større, sammensatt og artsrikt kulturlandskap sør på Tenna bestående av strandenger, rikmyrer og kystlyngheier. Alt er i dag beitet med sau og området er forholdsvis intakt. Naturtypene på Tenna er vanlige i regionen, men områdets størrelse, kompleksitet og artsrikdom, gjør det svært verdifullt både i lokal og regional sammenheng.

Verdibegrunnelse:

Etter faktaark for kystlynghei fra juli 2015 oppnår lokaliteten høy vekt for areal (litt over 1000 daa med rik hei), høy vekt på tilstand ut fra begynnende gjengroing, men at lokaliteten er uten tresjikt og at den fremdeles er i bruk som beiteområde, og har lyng i ulike aldersfaser, selv om svært lite er i pionerfasen. Begynnende gjengroing er likevel med å trekke noe ned, blant annet ut fra mangel på lyng i pionerfase og partier med mye einer. Den oppnår middels til høy vekt på påvirkning/bruk ut fra at det er registrert svært få fremmede arter her, og at disse kun finnes i svært liten utstrekning. Til sist oppnås høy vekt på rødlistearter, ut fra forekomst av flere NT- og VU- arter. Potensialet for flere slike arter knyttet til ulike artsgrupper er med å trekke verdien ytterligere opp. Ut fra dette er det opplagt at lokaliteten skal ha verdien Svært viktig – A.

6.1.2 Tenna: Strandeng

SØKBARE EGENSKAPER (for Naturbase)					
Navn på lokaliteten: Tenna: strandeng		Kommune: Herøy		Områdenr.:	
ID i naturbase: BN00049945		Registrert i felt av: S. Langmo, Å. Hasvik & O. Olsen		Dato: 04/09/2018	
Eventuelle tidligere registreringer (år og navn) og andre kilder (skriftlige og muntlige): Carlsen, T. H. 2015. Rikmyrkartlegging. Nibio Rapp.1 (45) Holtan, D 2007. feltundersøkelser juli 2007 Elven, R. et al. 1988. Botaniske verdier på havstrender i Nordland 2A				Skjøtselsavtale: Inngått år: Utløper år:	
Hovednaturtype (% andel fordeling): Strandeng og Strandsump – 90% Semi-naturlig strandeng 70%			Grunntyper etter NiN, M1:5000 (% andel fordeling): T33 C-2 Øvre semi naturlig strandeng T33 C1 Nedre semi-naturlug strandeng T12 C-1 Nedre strandeng		
Tilleggsnaturtyper/mosaikk (% andel fordeling):					
Verdi (A, B, C): A			Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.): Bilder		
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11): --					
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):	
< 20 m		God		Slått	
20-50 m	x	Svak	x	Beite	x
50-101		Ingen		Pløying	
>100 m		Gjengrodd		Gjødsling	
		Dårlig		Lauving	
				Torvtekt	
				Brenning	
				Park/hagestell	
Vegetasjonstyper: U5/U7 U4					

OMRÅDEBESKRIVELSE (For naturbase og som grunnlag for skjøtselsplanen)

Innledning:

Lokalitetsbeskrivelsen er utarbeidet av Solfrid Helene Lien Langmo i samarbeid med Åshild Hasvik og Oddvar Olsen, (Bioreg AS), basert på eget feltarbeid 04.09. og 05.09.2018. Prosjektets formål er re-kartlegging og kvalitetssikring av naturtyper på Tenna i Herøy kommune, og er på oppdrag for Fylkesmannen i Nordland. Området er kartlagt og beskrevet av flere de siste tiårene. Elven m.fl. kartla området i 1984 som en del av havstrandundersøkelsen i Nordland. I 1994 ble det gjennomført botaniske undersøkelser (Prestø, 1995). I 2004 ble det gjennomført kartlegging av beitemarksopp i området (Hanssen & Molia, 2004), og i 2007 ble det kartlagt verdifulle naturtyper her (Holtan & Prestø, 2008). I 2015 ble området befart i forbindelse med kartlegging av rikmyr i Herøy kommune (Carlsen, 2015). Det finnes også beskrivelser av området fra botaniske undersøkelser utført på Helgeland først på 1900-tallet (Dahl, 1912). Områdebeskrivelsen og avgrensningene på Tenna er i utgangspunktet utarbeidet av Fylkesmannen i Nordland med grunnlag i data fra undersøkelsene som er gjennomført, og disse er lagt til

grunn der det er hensiktsmessig. Ved undersøkelsene i 2018, ble arealene med kystlynghei redusert ved at flere lokaliteter med blant annet naturbeitemark, rikmyrer og kalksjøer ble skilt ut. Samtidig ble grensene mot strandeng og rikmyr justert en del. Lokalitetsbeskrivelsen er utarbeidet i tråd med nyeste versjon av faktaark for naturtypen fra juli 2015, samt at den også inkluderer terminologi etter NiN versjon 2.1 i målestokk 1:5000 basert på kartleggingsveileder for NiN-kartlegging (Bratli et al 2017). Røddlistestatus for arter følger Norsk rødliste fra 2015, og røddlistestatus for naturtyper følger rødlista for naturtyper fra 2018. Avgrensinga er basert på GPS-målinger og ortofoto og er bedre enn 20 meter. Det finnes mange registreringer i Artskart fra Tenna (Artskart.artsdatabanken.no 11.12.2018).

Beliggenhet og naturgrunnlag:

Lokaliteten består av et større område med strandenger på den sørligste delen av øya Tenna i Herøy kommune. Området strekker seg tvers over øya fra Nord-Stauløyhågjen i vest til Omnøya i øst. Den består av beita strandenger i tillegg til noen mindre holmer og en del forstrender. Det finnes også mindre arealer med steinstrand, og sentralt i lokaliteten finnes også innslag av brakkvannsenger. Den er avgrenset av rike myrer og rike kystlyngheier på alle kanter med unntak av i nord, der den avgrenses av gamle enger/åkre. Tenna ligger i sørboreal vegetasjonssone (SB) og sterkt oseanisk vegetasjonssesjon (O3) (Moen, 1998). Berggrunnen er i sin helhet skifrig og næringsrik (marmor), mens lausmassene rundt lokaliteten består av skjellsand (www.ngu.no).

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper:

Lokaliteten er registrert som strandeng og strandsump (90 %), og er for det meste av utformingen semi-naturlig strandeng (70 %). I tillegg finnes det arealer med naturlig strandeng ned mot sjøen i begge ender. Her finnes også partier med forstrender på skjellsand. Disse arealene har ikke sluttet strandeng-vegetasjon. Sentralt i lokaliteten ligger et mindre område som ligger tett opp til strandsump. Ut over dette finnes noen mindre bergknauser med lynghei. Partivis i kantsonene opp mot lyngheiene rundt lokaliteten finnes også områder som ligger svært tett opp til semi-naturlig eng. Etter NiN 2.1 består lokaliteten for det meste av øvre semi-naturlig strandeng (T33-C-2) i de sentrale delene og i kantsonene opp mot lyngheiene, og av nedre semi-naturlig strandeng (T33-C-1) nærmere sjøen. I enkelte partier nær sjøen finnes også områder med nedre strandeng (T12-C-1). Naturtypen strandeng er regnet som en sårbar naturtype (VU) på rødlista for naturtyper fra 2018, mens semi-naturlig strandeng er regnet som sterkt truet (EN).

Artsmangfold:

Lokaliteten er stor og variert. Strandengene har ulike soneringer, men er dominert av rødsvingel med innslag av arter som strandnellik, gåsemure, gulaks, vanlig arve, rød jonsokblom, veitistel, strandkryp, strandkjempe og saltsiv. Særlig strandkryp og krypkvein danner enkelte steder store tepper. I 2007 ble i tillegg følgende arter registrert i den vestlige delen av strandenga: blåstarr, buestarr, fjærekoll, fjæresaltgras, fjæresauløk, fjæresivaks, grusstarr, hundekveke, ishavsstarr, krusetistel, krypkvein, myrklegg, myrsauløk, pølstarr, rustsivaks, salturt, skjørbuksurt, strandkryp, taglstarr og vill-lin. Linmjølke er funnet i området tidligere. I overgang mot rikmyr i nordvest kommer det inn arter som føyllblom, øyentrøst (sp), engkvein, fjellfrøstjerne, engsoleie, dunhavre, slåttestarr, gulaks, engfrytle, jåblom, blåtopp, blåstarr, enghumleblom, tepperot, mjøduert, trådsiv og vill-lin. Sentralt i lokaliteten finnes partier som ligger tett opp til semi-naturlig eng. Her ble det i 2018 registrert noen få eksemplarer av ubestemte arter av rødsporer (Entoloma), i tillegg til Entoloma sarcitulum (det. Øyvind Weholt). Artsmangfoldet her skiller seg ikke nevneverdig fra resten av de beitede strandengpartiene. Sentralt i lokaliteten ligger et område med brakkvannsenger dominert av rustsivaks og fjæresivaks. Her ble det også registrert ubestemte kransalger (Chara) i et par mindre dammer. I de høyest liggende delene av strandengene inntil veien nord i lokaliteten, finnes partier med en interessant mose- og lavflora i bunnsjiktet. Her ble blant annet arter som stridplanmose, kalkvårnrose, myrsløyfe, skjøtmose, vegnikke, akstvebladmose og svartknoppmose registrert. Av fugl er det registrert sanglerke (VU), vipe (EN), fiskemåke (NT), storspove (VU), smålom, sandlo og rødstilk. Dessuten ble det funnet flere oterstier (VU). Området er dessuten en viktig rasteplass for hvitkinngås (kilde for opplysninger om hvitkinngås: tidligere lokalitetsbeskrivelse). Av insekter er den rødlista kysthumla (NT) registrert her. Området er klart viktig for mange sjeldne og

rødlistede arter fra mange artsgrupper, og det er opplagt at flere slike finnes her. Det er blant annet svært få registreringer i Artskart av arter knyttet til de store områdene med skjellsand og rundt lokaliteten.

Bruk, tilstand og påvirkning:

Lysholm (1997) har en kort oppsummering av Tennas historie. Her får en opplyst at navnet Tenna kommer av fuglenavnet terne, som det tidligere var rikelig av her. I middelalderen tilhørte den Bjarkøyætten, men ble lagt inn under Herøy kirke i 1420, og deler tilhørte også erkestolen, og ble dratt inn under kronen i 1536. Fra folketellinga i 1701 finner en at det var ca 39 mennesker på Tenna, og at det var 2 oppsittere og 2 husmenn, i tillegg til en på Tennvalen. I skattematrikkelen av 1723 kommer det frem at det var 23 kyr, 30 småfe og 4 hester på Tenna. Fra gammelt av lå trolig alle hovedhusene på Tenna i ett tun, mens høyløer, og jorder, og kanskje også fjøsene, var mer spredt. Oppsitterne har hatt egne stuer, stabbur, naust og brygger. I tillegg fantes flere husmannsplasser under gården, og i perioden fra 1647 til 1880 nevnes 7 forskjellige husmannsplasser. Fisket har alltid vært viktig for samfunnet på Tenna, og i tillegg nevnes dyrking av korn og poteter. Navn som Staulhåjen vitner om melking av kyr, og navn som Slåttholmen og Værholmen om at de var slåtte- og beiteplasser. Det finnes beretninger om at kyrne var gjett i utmarka, og om huldre og annet skrømt. Det har vært skiftet eiere flere ganger her, og utmarka ble i 1961 fordelt på gårdene som hadde hamningsrett. I 1962 ble det for involverte bruk tinglyst rett til å ta sand i fjæra sør for Nord-Staulhåjen. Fra 1953 finner en at et par øyer ble kjøpt av Tenna samarbeidslag AS og brukt som beite på grunn av stor belastning og overbeite på fellesbeitene. Det er varierende grad av påvirkning innenfor lokaliteten. I nord er det tatt ut skjellsand på en del arealer slik at noe av den opprinnelige vegetasjonen er ødelagt. Det var ferske spor å se etter slik aktivitet også i 2018, inkludert kjørespor i strandengene rundt. Veien som går fra Tennvalen går gjennom lokaliteten og deler den i to omtrent på midten. Vann slipper under vegen gjennom noen store rør. Ei høgspenning krysser lokaliteten i øst. Hele området, både strandenga og heiene rundt er gjerdet inne, og beites av dalasau. I nord ligger en liten del av lokaliteten utenfor gjerdet, og det er betydelig mer gjengrodd utenfor gjerdet. Beitetrykket er varierende, men for det meste ser det ut til å være høyt nok til å holde arealene åpne. Enkelte steder ser en imidlertid noe opphopning av daugras og kraftig mosevekst, noe som indikerer et litt lavt beitetrykk. Særlig i de nedre delene av strandengene er beitetrykket høyt. Her beites det i tillegg til sau, også av gås.

Fremmede arter:

Ingen registrerte.

Kulturminner:

Ingen registrerte.

Skjøtsel og hensyn:

Lokalitetene må sees i sammenheng med arealene rundt. Disse består av rike lynchheier, rike myrer og rike dammer og pytter, mange av dem med kransalger. En helhetlig forvaltningsplan for området bør vurderes. Lokaliteten bør ikke utsettes for tekniske inngrep inkludert uttak av skjellsand. Beitetrykket må holdes på dagens nivå.

Del av helhetlig landskap:

Lokaliteten er en del av et stort sammenhengende landskap med rike naturtyper sør på Tenna. Det finnes også andre og til dels store strandeng-lokaliteter i nærheten, både i Herøy og i nabokommunene. Sør på Tenna og sørover mot Tennvalen finnes også store gruntvannsområder.

Verdibegrunnelse:

Etter faktaark for strandeng og strandsump fra juli 2015 oppnår lokaliteten høy vekt på areal og artsmangfold siden den er nesten 500 daa, og har høyt innslag av kjennetegnende arter og tyngdepunktarter. Den oppnår lav vekt på rødlistearter, da slike så å si ikke er registrert her om en ser bort fra fugler og dyr. I tillegg oppnår den høy vekt på tilstand ut i fra at den er i bruk med for det meste godt beitetrykk. At det tas ut skjellsand, samt at veien deler lokaliteten i to, og dermed hindrer helt fri gjennomstrømning av vann, er med å trekke verdien noe ned, men det er likevel liten tvil om at lokaliteten samlet sett skal ha verdien Svært viktig – A.

6.1.3 Tenna strandeng sør

SØKBARE EGENSKAPER (for Naturbase)					
Navn på lokaliteten: Tenna strandeng sør		Kommune: Herøy		Områdenr.:	
ID i naturbase: BN00118177		Registrert i felt av: S. Langmo, Å. Hasvik & O. Olsen		Dato: 02.09.2018	
Eventuelle tidligere registreringer (år og navn) og andre kilder (skriftlige og muntlige): Carlsen, T. H. 2015. Rikmyrkartlegging. Nibio Rapp.1 (45) Holtan, D 2007. feltundersøkelser juli 2007 Elven, R. et al. 1988. Botaniske verdier på havstrender i Nordland 2A				Skjøtselsavtale: Inngått år: Utløper år:	
Hovednaturtype (% andel fordeling): Strandeng og Strandsump – 60% Semi-naturlig strandeng 30%			Grunntyper etter NiN, M1:5000 (% andel fordeling): T33 C-2 Øvre semi naturlig strandeng T21 C-1 Forstrand T12 C-1 Nedre strandeng		
Tilleggsnaturtyper/mosaikk (% andel fordeling): Sandstrand på skjellsand – 10%					
Verdi (A, B, C): B			Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.): Bilder		
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11): --					
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):	
< 20 m	x	God	x	Slått	
20-50 m		Svak		Beite	x
50-102		Ingen		Pløying	
>100 m		Gjengrodd		Gjødsling	
		Dårlig		Lauving	
				Torvtekt	
				Brenning	
				Park/hagestell	
Vegetasjonstyper: U5/U7 U4					

OMRÅDEBESKRIVELSE (For naturbase og som grunnlag for skjøtselsplanen)
<p>Innledning:</p> <p>Lokalitetsbeskrivelsen er utarbeidet av Åshild Hasvik, Solfrid Helene Lien Langmo og Oddvar Olsen (alle Bioreg AS), basert på eget feltarbeid 05.09.2018. Prosjektets formål er rekartlegging og kvalitetssikring av naturtyper på Tenna i Herøy kommune, og er på oppdrag for Fylkesmannen i Nordland. Området er kartlagt og beskrevet av flere de siste tiårene. Elven m.fl. kartla området i 1984 som en del av havstrandundersøkelsen i Nordland. I 2007 ble det kartlagt verdifulle naturtyper i området (Holtan & Prestø, 2008). I 2004 ble det gjennomført kartlegging av beitemarksopp i området (Hanssen & Molia, 2004), og i 2007 ble det kartlagt verdifulle naturtyper her (Holtan & Prestø, 2008). I 2015 ble området befart i forbindelse med kartlegging av rikmyr i Herøy kommune (Carlsen, 2015). Områdebeskrivelsen og avgrensningene på Tenna er i utgangspunktet utarbeidet av Fylkesmannen i Nordland med grunnlag i data fra undersøkelsene som er gjennomført, og denne er lagt til grunn der det er hensiktsmessig. Tidligere har omtalte strandeng vært inkludert i en større lokalitet med kystlynghei (BN00049944 -</p>

Tenna). Ved undersøkelsene i 2018, ble den skilt ut som egen lokalitet med semi-naturlig strandeng. Lokalitetsbeskrivelsen er utarbeidet i tråd med nyeste versjon av faktaark for naturtypen fra juli 2015, samt at den også inkluderer terminologi etter NiN versjon 2.1 i målestokk 1:5000 basert på kartleggingsveileder for NiN-kartlegging (Bratli et al 2017). Lister over kjennetegnende arter og tyngdepunktarter er hentet fra Fremstad (1997) og fra upublisert notat med artslistor til bruk i kartlegging av viktige naturtyper for naturmangfold etter NiN2 i 2018 for Miljødirektoratet. Røddlistestatus for arter følger norsk rødliste fra 2015, og røddlistestatus for naturtyper følger rødlista for naturtyper fra 2018. Avgrensinga er basert på GPS-målinger og ortofoto og er bedre enn 20 meter. Det finnes flere registreringer i Artskart fra området fordelt på flere artsgrupper (Artskart.artsdatabanken.no 11.12.2018).

Beliggenhet og naturgrunnlag:

Lokaliteten består av semi-naturlig strandeng og ligger mellom sjøen og kystlyngheia, på den sørligste delen av øya Tenna i Herøy kommune, øst for Tennveien. Området avgrenses av rike kystlyngheier i nord, vest og sørvest, av strand og sjø i sør og øst, samt av kalksjø og veiskjæring i nordvest. Tenna ligger i overgangen mellom sørboreal vegetasjonssone (SB) og i sterkt oseanisk vegetasjonsseksjon (O3) (Moen, 1998). Berggrunnen er i sin helhet skifrig og næringsrik (marmor), mens løsmassene består av skjellsand (www.ngu.no).

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper:

Lokaliteten er registrert som strandeng og strandsump (60 %) av utformingen semi-naturlig strandeng, og 30 % strandeng. Her finnes også små partier med sandstrand på skjellsand (10 %), hvor det ikke er sluttet strandeng-vegetasjon. Ut over dette finnes noen små tangvoller og noen mindre bergknauser med lynghei. Partivis i kantsonene, opp mot lyngheiene rundt lokaliteten, finner en også områder som ligger svært tett opp til semi-naturlig eng. Etter NiN 2.1 består lokaliteten for det meste av 'øvre semi-naturlig strandeng' (T33-C-2) i de sentrale delene og i kantsonene opp mot lyngheiene, og av 'strandenger i nedre og midtre geolitoral' (T12-C-1) nærmere sjøen, samt noe 'forstrand' (T21-1). Naturtypen semi-naturlig strandeng er regnet som sterkt truet (EN) på rødlista for naturtyper fra 2018, strandeng er regnet som sårbar (VU).

Artsmangfold:

Strandenga har ulike soneringer: nederst mot sjøen i den naturlige strandenga er det hardest beita, og det er vanskelig å artsbestemme en del av artene, men dominerende art virker å være krypkvein. Ellers i lokaliteten er det registrert blåklokke, fjørekoll, gulaks, gåsemure, rødsvingel, sandsiv, stornesle, strandkjempe, strandkryp og veitistel. Av tidligere registreringer av karplanter er det i 2014 registrert villin og sandsiv. Det er også registrert krusglye på et av bergene. Av insekter er det registrert buemerket seljefly, nattpåfugløyve, neslesommerfugl og seksflekket bloddråpesvermer (Artskart.artsdatabanken.no 11.12.2018). Det ble ikke funnet beitemarksopp ved besøket i 2018, men her er trolig et visst potensial for arter i denne gruppen. Det kan også nevnes en del registreringer av oter (VU). Området har et svært rikt fugleliv, og er i tidligere lokalitetsbeskrivelse omtalt som viktig for trekkende hvitkinngås. Av rødlista fuglearter er det i Artskart bl. a. registrert brushane (EN), krykkje (EN), sanglerke (VU), storspove (VU) og vipe (EN). Tenna er trolig et viktig område for både vadere, ender og gjess. Ved søk på Artskart, i en sirkel på omlag 1 km ut fra lokaliteten, er det registrert 110 fuglearter, av disse er hele 32 oppført på gjeldende rødliste (Artskart.artsdatabanken.no 11.12.2018).

Bruk, tilstand og påvirkning:

Lysholm (1997) har en kort oppsummering av Tennas historie. Her får en opplyst at navnet Tenna kommer av fuglenavnet terne, som det tidligere var rikelig av her. I middelalderen tilhørte øya Bjarkøyætten, men ble lagt inn under Herøy kirke i 1420, deler tilhørte også erkestolen, og ble dratt inn under kronen i 1536. Fra folketellinga i 1701 finner en at det bodde ca. 39 mennesker på Tenna, og at det var to oppsittere og to husmenn, i tillegg til en på Tennvalen. I skattematrikkelen av 1723 kommer det frem at det var 23 kyr, 30 småfe og 4 hester her. Fra gammelt av lå trolig alle hovedhusene på Tenna i ett tun, mens høyløer, og jorder, og kanskje også fjøsene, var mer spredt. Oppsitterne har hatt egne stuer, stabbur, naust og brygger. I tillegg fantes flere husmannsplasser under gården, og i perioden fra 1647 til 1880 nevnes sju forskjellige husmannsplasser. Fisket har alltid vært viktig for samfunnet på Tenna, og i tillegg nevnes dyrking av korn og poteter. Navn som Staulhåjen vitner om melking av kyr, og navn som

Slåttholmen og Værholmen om at de var slåtte- og beiteplasser. Det finnes beretninger om at kyrne var gjettt i utmarka, og om huldre og annet skrømt. Det har vært skiftet eiere flere ganger her, og utmarka ble i 1961 fordelt på gårdene som hadde hamningsrett. I 1962 ble det for involverte bruk tinglyst rett til å ta sand i fjæra sør for Nord-Staulhåjen. Fra 1953 finner en at et par øyer ble kjøpt av Tenna samarbeidlag AS for å brukes som beite, dette fordi det var stor belastning og overbeite på fellesbeitene. Av nyere påvirkning er det noen kjørespor nord i lokaliteten. I nordlig del går Tennveien, der tilhørende veikant avgrensar strandenga i denne enden. Hele området, både strandenga og heiene rundt er gjerdet inne, og beites av dalasau. Beitetrykket er varierende, men for det meste ser det ut til å være høyt nok til å holde arealene åpne. Særlig i de nedre delene av strandengene er beitetrykket høyt, her beiter også gås.

Fremmede arter:

Ingen registrerte.

Kulturminner:

Ingen registrerte.

Skjøtsel og hensyn:

Lokalitetene må sees i sammenheng med arealene rundt. Disse består av rike lyngheier, rike myrer og rike dammer og pytter, mange av dem med kransalger. En helhetlig forvaltningsplan for området bør vurderes. Lokaliteten bør ikke utsettes for tekniske inngrep inkludert uttak av skjellsand. Beitetrykket bør holdes omtrent på dagens nivå.

Del av helhetlig landskap:

Lokaliteten er en del av et stort sammenhengende landskap med artsrike naturtyper sør på Tenna. Dette inkluderer store strandeng-lokaliteter og gruntvannsområder, og en større lokalitet (Tenna strandeng) ligger kun et par hundre meter lengre nord på øya. Det finnes også flere strandeng-lokaliteter både i Herøy og i nabokommunene. Til dels er også dette store lokaliteter.

Verdibegrunnelse:

Etter faktaark for strandeng og strandsump fra juli 2015 oppnår lokaliteten middels vekt på areal da den er om lag 17 daa. Videre vektas artsmangfold og rødlistearter lavt da det er under 10 kjennetegnende strandengarter og tyngdepunktarter. Lokaliteten har heller ingen registrerte rødlistearter, om en ser bort fra fugler og dyr. Strandenga oppnår høy vekt på tilstand ut fra at den er i bruk. Den er lite påvirket av fysiske inngrep, og her er ikke registrert fremmede arter. Lokaliteten er en del av et større kompleks av strandenger og gruntvannsområder på Tenna. Samlet sett vurderes derfor verdien til Viktig – B til tross for mangel av registrerte rødlista arter

6.1.4 Tenna-Langvalen vest

SØKBARE EGENSKAPER (for Naturbase)					
Navn på lokaliteten: Tenna Langvalen vest		Kommune: Herøy		Områdenr.:	
ID i naturbase: BN00118183		Registrert i felt av: S. Langmo, Å. Hasvik & O. Olsen		Dato: 04/09/2018	
Eventuelle tidligere registreringer (år og navn) og andre kilder (skriftlige og muntlige): Carlsen, T. H. 2015. Rikmyrkartlegging. Nibio Rapp.1 (45) Holtan, D 2007. feltundersøkelser juli 2007 Elven, R. et al. 1988. Botaniske verdier på havstrender i Nordland 2A				Skjøtselsavtale: Inngått år: Utløper år:	
Hovednaturtype (% andel fordeling): D04 - Naturbeitemark 95 %			Grunntyper etter NiN, M1:5000 (% andel fordeling): T32 C-8 sterkt kalkrik eng med klart hevdpreg T32 C-10 kalkrik fukteng med klart hevdpreg eller svakt preg av gjødsling		
Tilleggsnaturtyper/mosaikk (% andel fordeling): V1 – Rikmyr					
Verdi (A, B, C): A			Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.): Bilder		
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11): --					
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):	
< 20 m		God	x	Slått	
20-50 m	x	Svak		Beite	x
50-103		Ingen		Pløying	
>100 m		Gjengrodd		Gjødsling	
		Dårlig		Lauving	
				Torvtekt	
				Brenning	
				Park/hagestell	
Vegetasjonstyper:					

OMRÅDEBESKRIVELSE (For naturbase og som grunnlag for skjøtselsplanen)
<p>Innledning:</p> <p>Lokalitetsbeskrivelsen er utarbeidet av Solfrid Helene Lien Langmo i samarbeid med Åshild Hasvik og Oddvar Olsen, (Bioreg AS), basert på eget feltarbeid 04.09.2018. Prosjektets formål er rekartlegging og kvalitetssikring av naturtyper på Tenna i Herøy kommune, og er på oppdrag for Fylkesmannen i Nordland. Området er kartlagt og beskrevet av flere de siste tiårene. Elven m.fl. kartla området i 1984 som en del av havstrandundersøkelsen i Nordland. I 1994 ble det gjennomført botaniske undersøkelser (Prestø, 1995). I 2004 ble det gjennomført kartlegging av beitemarksopp i området (Hanssen & Molia, 2004), og i 2007 ble det kartlagt verdifulle naturtyper her (Holtan & Prestø, 2008). I 2015 ble området befart i forbindelse med kartlegging av rikmyr i Herøy kommune (Carlsen, 2015). Det finnes også beskrivelser av området fra botaniske undersøkelser utført på Helgeland først på 1900-tallet (Dahl, 1912). Områdebeskrivelsene og avgrensningene på Tenna er i utgangspunktet utarbeidet av Fylkesmannen i Nordland med grunnlag i data fra undersøkelsene som er gjennomført, og disse er lagt til grunn der det er hensiktsmessig. Tidligere har lokaliteten vært inkludert i en større lokalitet med kystlynghei</p>

(BN00049945 – Tenna strandeng). Ved undersøkelsene i 2018, ble den skilt ut som egen lokalitet. Lokalitetsbeskrivelsen er utarbeidet i tråd med nyeste versjon av faktaark for naturtypen fra juli 2015, samt at den også inkluderer terminologi etter NiN versjon 2.1 i målestokk 1:5000 basert på kartleggingsveileder for NiN-kartlegging (Bratli et al 2017). Rødlistestatus for arter følger Norsk rødliste fra 2015, og rødlistestatus for naturtyper følger rødlista for naturtyper fra 2018. Avgrensinga er basert på GPS-målinger og ortofoto og er bedre enn 20 meter. Det finnes mange registreringer i Artskart fra Tenna (Artskart.artsdatabanken.no 11.12.18), inkludert noen få innenfor denne lokaliteten.

Beliggenhet og naturgrunnlag:

Lokaliteten ligger ute på en odde vest for Langvalen på den vestlige delen av øya Tenna i Herøy kommune. Den består av et område med beiteenger avgrenset av kalkrike myrer og kystlyngheier i øst, og av sjø og strandenger i vest. Områdene sør på Tenna består generelt av kalkrike heier, myrer og strandenger, i tillegg finnes mange små dammer og tjern. Tenna ligger i sørboreal vegetasjonssone (SB) og i sterkt oseanisk vegetasjonssesksjon (O3) (Moen, 1998). Berggrunnen er i sin helhet skifrig og næringsrik (marmor) (www.ngu.no). Løsmassene varierer en del, fra partier med tynn torv over berggrunnen, til strandavsetninger, både med finmateriale og grovere substrat.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper:

Lokaliteten er registrert som naturbeitemark (100 %), for det meste av utformingen rik beiteeng (90 %), men også med partier med rik beitefukteng og fragmenter av rikmyr i et søkk midt i lokaliteten (til sammen omtrent 10 % av lokaliteten). Etter NiN 2.1 består lokaliteten for det meste av sterkt kalkrik eng med klart hevdpreg (T 32-C-8), men også av partier med kalkrik fukteng med klart hevdpreg eller svakt preg av gjødsling (T32-C-10) i de fuktigste partiene i et søkk sentralt i lokaliteten. De gradvise overgangene gjør presis grensesetting mellom hei og eng vanskelig. Gjeldende hevdform er beite (Y1), og lokaliteten bærer preg av å ha vært beitet over lang tid. Naturtypen semi-naturlig eng er regnet som en sårbar naturtype (VU) på rødlista for naturtyper fra 2018.

Artsmangfold:

Store partier av lokaliteten domineres av enghavre i tillegg til mye gulaks, fjellmarikåpe, bakkefrytle og tepperot, i tillegg til arter som kattedot, fjellfrøstjerne, dunhavre, lodnerublom, blåklokke, hvitmaure, harerug, blåstarr, myrmaure, fjellbakkestjerne, tiriltunge, øyentrøst sp, bittersøte, bleiksøte og engstarr. I partier med skinnere jordsmonn langs grensene til kystlynghei fantes blant annet arter som fjellrapp, bitterbergknapp og rødsildre, og i fuktigere partier ble det registrert blant annet gulsildre, mjørdurt, myrhatt, bekkeblom og enghumleblom, og ned mot strendene, også en del gåsemure. Av beitemarksopp ble det registrert belterødspore, Entoloma defibulatum (NE), lillabrun rødspore (VU), karstrødspore (VU), papegøyevokssopp og spiss vokssopp. Alle rødsporer er bestemt av Øyvind Weholt. En vurderer potensialet for flere sjeldne og rødlistede arter av beitemarksopp som godt. Fra tidligere er det også registrert blant annet myrtust i et fuktig søkk, og av fugl blant annet vipe (EN), storspove (VU) og sandlo.

Bruk, tilstand og påvirkning:

Lysholm (1997) har en kort oppsummering av Tennas historie. Her får en opplyst at navnet Tenna kommer av fuglenavnet terne, som det tidligere var rikelig av her. I middelalderen tilhørte den Bjarkøyætten, men ble lagt inn under Herøy kirke i 1420, og deler tilhørte også erkestolen, og ble dratt inn under kronen i 1536. Fra folketellinga i 1701 finner en at det var ca 39 mennesker på Tenna, og at det var 2 oppsittere og 2 husmenn, i tillegg til en på Tennvalen. I skattematrikkelen av 1723 kommer det frem at det var 23 kyr, 30 småfe og 4 hester på Tenna. Fra gammelt av lå trolig alle hovedhusene på Tenna i ett tun, mens høyløer, og jorder, og kanskje også fjøsene, var mer spredt. Oppsitterne har hatt egne stuer, stabbur, naust og brygger. I tillegg fantes flere husmannsplasser under gården, og i perioden fra 1647 til 1880 nevnes 7 forskjellige husmannsplasser. Fisket har alltid vært viktig for samfunnet på Tenna, og i tillegg nevnes dyrking av korn og poteter. Det finnes beretninger i Lysholm (1997) som nevner at kyrne var gjettt i utmarka. Navn som Staulhåjen vitner om melking av kyr, og navn som Slåttholmen og Værholmen om at de var slåtte- og beiteplasser. Det har vært utskiftet flere ganger her, og utmarka ble i 1961 fordelt på gårdene som hadde hamningsrett. Fra 1953 finner en at et par øyer ble kjøpt av Tenna sambeitelag AS og brukt som beite da det var stor belastning og overbeite på fellesbeitene. En finner også omtalt en brann på

del av Tennøya i 1955, trolig på grunn av uforsiktig bruk av ild. Den her omtalte lokaliteten er intakt, og ut fra historien om Tenna, er det grunn til å tro at arealet har vært beita over lang tid. Det er ikke spor etter grøfting eller ferdsel med tyngre kjøretøyer her. Hele området sør på Tenna er inngjerdet, og i dag beitet av dalasau. Den her omtalte enga har et noe varierende beitetrykk. I partier er den godt beita, mens i andre partier ser enghavre ut til å spre seg. Dette gir samlet sett lokaliteten et preg av en begynnende gjengroing. I tillegg til sau, er området også beitet av gås. Mye av lokaliteten påvirkes av sjøsprøyt ved stor flo og høy sjø.

Fremmede arter:

Ingen registrerte.

Kulturminner:

Ingen registrerte.

Skjøtsel og hensyn:

Lokalitetene må sees i sammenheng med arealene rundt. En helhetlig forvaltningsplan for området bør vurderes. Lokaliteten bør ikke utsettes for tekniske inngrep. Beitetrykket kan med fordel økes noe, og gjerne i kombinasjon med sviing av noen av kystlyngheiene rundt.

Del av helhetlig landskap:

Naturbeitemark er en vanlig naturtype på Tenna, i resten av Herøy og i kommunene rundt. Mange av lokalitetene gror imidlertid igjen på grunn av opphør eller endring av bruken. Lokaliteten er en del av et stort sammenhengende kulturlandskap med mange rike naturtyper sør på Tenna. Disse består av rike lyngheier, rikmyr og rike strandenger. Området som helhet er derfor svært verdifullt i og med at det fremdeles er intakt og i bruk som beitemark.

Verdibegrunnelse:

Etter faktaark for naturbeitemark fra juli 2015 oppnår lokaliteten høy vekt for areal (nesten 25 daa) og middels vekt for artsmangfold ut fra forekomster av ca 20 kjennetegnende arter. Den oppnår høy vekt på rødlistearter ut fra forekomst av to VU-arter, samt ut fra potensialet for flere slike, og ellers middels til høy vekt på tilstand ut fra at den er i en brakkleggingsfase og har noe svakt beitetrykk (mest på grunn av partier med høgvekst gras). Den oppnår høy vekt på påvirkning ut fra at den ikke er preget av fremmede arter eller tekniske inngrep, samt at den aktuelle bruksintensiteten ser ut til å være høy nok til å opprettholde lokalitetens verdier. At lokaliteten ligger i et helhetlig og intakt kulturlandskap som fortsatt er i bruk, er med å trekke verdien ytterligere opp, og samlet sett vurderes denne til Svært viktig – A.

6.1.5 Tenna: Rikmyr

SØKBARE EGENSKAPER (for Naturbase)					
Navn på lokaliteten: Tenna: Rikmyr		Kommune: Herøy		Områdenr.:	
ID i naturbase: BN00049946		Registrert i felt av: S. Langmo, Å. Hasvik & O. Olsen		Dato: 04/09/2018	
Eventuelle tidligere registreringer (år og navn) og andre kilder (skriftlige og muntlige): Carlsen, T. H. 2015. Rikmyrkartlegging. Nibio Rapp.1 (45) Holtan, D 2007. feltundersøkelser juli 2007 Elven, R. et al. 1988. Botaniske verdier på havstrender i Nordland				Skjøtselsavtale: Inngått år: Utløper år:	
Hovednaturtype (% andel fordeling): V1 - Rikmyr 100 %			Grunntyper etter NiN, M1:5000 (% andel fordeling): V1 C-4 Temmelig til ekstremt kalkrike myrflater V1 C-7 Intermediære til litt kalkrike myrkanter V1-C-8 Temmelig til ekstremt kalkrike myrkanter V1 C-9 Saltpåvirket myrkant		
Tilleggsnaturtyper/mosaikk (% andel fordeling):					
Verdi (A, B, C): A			Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.): Bilder		
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11): --					
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):	
< 20 m		God		Slått	
20-50 m	x	Svak	x	Beite	x
50-104		Ingen		Pløying	
>100 m		Gjengrodd		Gjødsling	
		Dårlig		Lauving	
				Torvtekt	
				Brenning	
				Park/hagestell	
Vegetasjonstyper: tørr lynghei (H1) fuktig lynghei (H3) frisk fattigeng (G4) øvre salteng (U5)					

OMRÅDEBESKRIVELSE (For naturbase og som grunnlag for skjøtselsplanen)

Innledning:

Lokalitetsbeskrivelsen er utarbeidet av Solfrid Helene Lien Langmo i samarbeid med Åshild Hasvik og Oddvar Olsen, (Bioreg AS), basert på eget feltarbeid 04.09. og 05.09.2018. Prosjektets formål er re-kartlegging og kvalitetssikring av naturtyper på Tenna i Herøy kommune, og er på oppdrag for Fylkes-mannen i Nordland. Området er kartlagt og beskrevet av flere de siste tiårene. Elven m.fl. kartla området i 1984 som en del av havstrandundersøkelsen i Nordland. I 1994 ble det gjennomført botaniske under-søkelser (Prestø, 1995). I 2004 ble det gjennomført kartlegging av beitemarksopp i området

(Hanssen & Molia, 2004), og i 2007 ble det kartlagt verdifulle naturtyper her (Holtan & Prestø, 2008). I 2015 ble området befart i forbindelse med kartlegging av rikmyr i Herøy kommune (Carlsen, 2015). Det finnes også beskrivelser av området fra botaniske undersøkelser utført på Helgeland først på 1900-tallet (Dahl, 1912). Områdebeskrivelsen og avgrensningene på Tenna er i utgangspunktet utarbeidet av Fylkesmannen i Nordland med utgangspunkt i data fra undersøkelsene som er gjennomført, og disse er lagt til grunn der det er hensiktsmessig. Ved undersøkelsene i 2018, ble arealet av lokaliteten økt betydelig i vest, samt at grensa mellom myr og strandeng ble justert noe sørøst i lokaliteten. Den gamle beskrivelsen er i noe grad videreført, men den er oppdatert i tråd med nyeste versjon av faktaark for naturtypen fra juli 2015. Den inkluderer også terminologi etter NiN versjon 2.1 i målestokk 1:5000 basert på kartleggingsveileder for NiN-kartlegging (Bratli et al 2017). Rødlistestatus for arter følger Norsk rødliste fra 2015, og rødlistestatus for naturtyper følger rødlista for naturtyper fra 2018. Avgrensinga er basert på GPS-målinger og ortofoto og er bedre enn 20 meter. Det finnes mange registreringer i Artskart fra Tenna (Artskart.artsdatabanken.no 11.12.2018).

Beliggenhet og naturgrunnlag:

Lokaliteten består av ei rikmyr nordvest for veien over Tenna i Herøy kommune, som strekker seg nordover mot Geithammaren og vestover mot Kinnarøya. For det meste er den avgrenset av rike strandenger og kystlyngheier, og i vest også av naturbeitemark. Tenna ligger i sørboreal vegetasjonssone (SB) og i sterkt oseanisk vegetasjonsseksjon (O3) (Moen, 1998). Berggrunnen er i sin helhet skifrig og næringsrik (marmor). Løsmassene varierer en del, fra partier med torv og myr, partier med tynn torv over berggrunnen, til strandavsetninger, både med finmateriale og grovere substrat. Mye av strandavsetningene består av skjellsand, noe som også gjelder under myrene her (www.ngu.no).

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper:

Lokaliteten er registrert som rikmyr (100 %) av utformingen åpen intermediær- og rikmyr i låglandet (BN-SB/MB) (100 %). Etter NiN 2.1 består lokaliteten for det meste av temmelig til ekstremt kalkrike myrkanter (V1-C-8) og noen mindre områder med temmelig til ekstremt kalkrike myrflater (V1-C-4). Omtrent midt i lokaliteten finnes også enkelte mindre partier der myra ikke er fullt så rik, og snarere kan regnes som sterkt intermediære til litt kalkrike myrkanter (V1-C-7). I vest finnes partier som må regnes som saltpåvirket myrkant (V1-C-9). Hvor mye som er saltpåvirket, er vanskelig å avgjøre, men det er grunn til å tro at dette i alle fall gjelder sørøstre del av lokaliteten. Naturtypen rik åpen sørlig jordvannsmyr er regnet som en sterkt truet naturtype (EN) på rødlista for naturtyper fra 2018.

Artsmangfold:

Fra tidligere heter det at: «I myra er det registrert ekstremrikindikatorer som taglstarr, myrklegg, engmarihånd, blodmarihånd, fjellfrøstjerne og flere forekomster med kransalger (sp)». Et par av kransalgesjøene ble ved undersøkelsene i 2018 skilt ut som egne lokaliteter, men en kan ikke utelukke at kransalger kan finnes i flere av dammene her. I de lokalitetene som ble skilt ut, ble skjørkrans og bustkrans (NT) registrert (Bestemt av Geir Gaarder, MFU). Nord i lokaliteten er det fra tidligere registrert ormetunge (VU), mest trolig i overgangen mellom myr og kystlynghei. I tillegg til de tidligere registreringene, ble det i 2018 registrert blant annet gulsildre, gulstarr, breimyrull, smårørkvein, blåstarr, dvergjamne, hvitmaure, myrsauløk, fjellistel, bjørnebrodd og loppestarr. Særlig i sørøst og nedover mot sjøen, finnes en gradvis overgang mot strandeng, og arter som rustsivaks, fjæresauløk, strandkjempe, sandsiv og gåsemure blir mer vanlige. I bunnsjiktet ble blant annet kammose, kalkfagermose, fettmose, rødmakkmose, brunmakkmose, stormakkmose, myrstjernemose og myrsløyfe (få funn i Nordland) registrert. Fra tidligere er det mange registreringer av fugl her, og vipe (EN) og storspove (VU) ble observert ved undersøkelsene i 2018. Området er ellers en viktig rasteplass for hvitkinngås. Insektfaunaen innenfor lokaliteten later ikke til å være undersøkt, men den rødlistede kysthumla (NT) er registrert i området. En regner potensialet for flere rødlistede og sjeldne arter å være godt.

Bruk, tilstand og påvirkning:

I Lysholm (1997) finner man en kort oppsummering av Tennas historie. Her får en opplyst at navnet Tenna kommer av fuglenavnet terne, som det tidligere var rikelig av her. I middelalderen tilhørte den Bjarkøyætten, men ble lagt inn under Herøy kirke i 1420, og deler tilhørte også erkestolen, og ble dratt inn

under kronen i 1536. Fra folketellinga i 1701 finner en at det var ca 39 mennesker på Tenna, og at det var 2 oppsittere og 2 husmenn, i tillegg til en på Tennvalen. I skattematrikkelen av 1723 kommer det frem at det var 23 kyr, 30 småfe og 4 hester på Tenna. I tillegg fantes flere husmannsplasser under gården, og i perioden fra 1647 til 1880 nevnes 7 forskjellige husmannsplasser. Navn som Staulhåjen vitner om melking av kyr, og navn som Slåttholmen og Værholmen om at de var slåtte- og beiteplasser. Det finnes beretninger om at kyrne var gjett i utmarka. Det har vært skiftet flere ganger her, og utmarka ble i 1961 fordelt på gårdene som hadde hamningsrett. I 1962 ble det for involverte bruk tinglyst rett til å ta sand i fjæra sør for Nord-Staulhåjen. Fra 1953 finner en at et par øyer ble kjøpt av Tenna samarbeidlag AS og brukt som beite på grunn av stor belastning og overbeite på fellesbeitene. En finner også omtalt en brann på deler av Tennøya fra 1955, trolig på grunn av uforsiktig bruk av ild. Det later ikke til at denne myra er brukt til slått, men i og med at Tenna er og har vært beitet, er det også et visst beitetrykk på deler av myra. En ser ikke synlig spor etter torvtekt her, og heller ikke spor etter grøfting eller ferdsel med tunge kjøretøyer. Unntaket er et lite område helt i nord ved enden av veien som går ut mot fyrlykta, der det har blitt gjort noen inngrep. Delvis har det her vært planert arealer, og delvis tatt ut noe skjellsand. Også nord for veien ligger et lite parti med rikmyr. Det er grunn til å tro at dette tidligere hang sammen med resten av det store myrkomplekset. Også dette ble ved undersøkelsene i 2018 skilt ut som en egen lokalitet. Konsekvensene av inngrepene ser ut til å ramme bare en svært liten del av myra.

Fremmede arter:

Ingen registrerte.

Kulturminner:

Steiner tyder på at det kan ha vært et lite bygg av noe slag i forbindelse med dun/hestehavrefeltet.

Skjøtsel og hensyn:

Lokaliteten må sees i sammenheng med det omkringliggende landskapet på Tenna. Det beste for de biologiske verdiene er om området ikke utsettes for fysiske inngrep som grøfting. Motorferdsel bør unngås over myra. Fortsatt beite er trolig positivt for naturverdiene. Det bør vurderes en mer helhetlig forvaltningsplan for Tenna.

Del av helhetlig landskap:

Lokaliteten er en del av et større, sammensatt og artsrikt kulturlandskap sør på Tenna bestående av strandenger, rikmyrer og kystlyngheier. Alt er i dag beitet med sau og området er forholdsvis intakt. Naturtypene på Tenna er vanlige i regionen, men områdets størrelse, kompleksitet og artsrikdom, gjør det svært verdifullt både i lokal og regional sammenheng.

Verdibegrunnelse:

Etter faktaark for rikmyr fra juli 2015 oppnår lokaliteten høy vekt for areal (den er langt over terskelverdien på 5 daa). Den oppnår middels til høy vekt på rødlistearter, selv om de fleste av de som er registrert her, ikke direkte har tilknytning til myra. Dette ut fra potensialet for flere slike. Ellers oppnår den høy vekt på kjennetegnende arter, ut fra at flere arter kjennetegnende for ekstremrik myr er registrert spredt til vanlig. Den oppnår middels til høy vekt på tilstand ut fra at hydrologien så å si er intakt, da med unntak av de nevnte inngrepene i nord. Lokaliteten oppnår middels vekt på landskapsøkologi ut fra at rikmyr regnes som lokalt vanlig. Samlet sett oppnår lokaliteten verdien Svært viktig – A, ut fra at den er en mer eller mindre intakt ekstremrik myr med lokalt sjeldne arter, samt at den er stor, velutviklet, variert og artsrik.

7 Bilder

*Bilde 1. På Tenna er landskapet åpent og forholdsvis flat med kystlynghei og strandeng i mosaikk.
Foto: A. Bär.*

Bilde 2. Strandengkompleks sentralt på Tenna. Foto: T.H. Carlsen.

Bilde 3. Det finnes en del forstyrrelser o inngrep i strandeng i form av kjørespor og sanduttak. Foto: T.H. Carlsen.

Bilde 4. Deler av kystlyngheia har høy andel av krypende einer og til dels krekling. Foto: A. Bär.

*Bilde 5. Veitistel sprer seg langs veien og ved steinbruddet. I bakgrunn vises plantet lutzgran.
Foto: A. Bär.*

8 Videreførende informasjon

For mer utfyllende om skjøtsel, restaurering og hevd, se: **Skjøtselsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker** som finnes på DNS hjemmesider:

<http://www.dirnat.no/content/1916/>

Annen aktuell litteratur:

- Buer, H. 2011. Villsauboka. Selja Forlag, Florø.
- Haaland, S. 2002. Fem tusen år med flammer; det europeiske lyngheilandskapet. Vigmostad & Bjørke.
- Halvorsen, R., Bryn, A., Erikstad, L. & Lindgaard, A. 2015. Natur i Norge - NiN. Artsdatabanken, Trondheim (<http://www.artsdatabanken.no/nin>).
- Halvorsen, R., medarbeidere og samarbeidspartnere, 2015. NiN – typeinndeling og beskrivelsessystem for natursystemnivået. – Natur i Norge, Artikkel 3 (versjon 2.0.3): 1–509 (Artsdatabanken, Trondheim; <http://www.artsdatabanken.no>.)
- Kaland, P.E. & Vandvik, V. 1998. Kystlynghei. S. 50-60 i: Framstad, E. & Lid, I.B. (red.) Jordbrukets kulturlandskap, Universitetsforlaget, Oslo.
- Moen, A. 1998. Nasjonalatlas for Norge: Vegetasjon. Statens kartverk, Hønefoss.
- Nilsen, L.S. (red.) 2009. Naturen. Populærvitenskapelig tidsskrift. 2009-2: 66-128. Spesialnummer om kystlynghei i Norge.
- Norderhaug, A. & Johansen L. 2011. Kulturmark og boreal hei – I: Lindgaard, A. og Henriksen, S. (red.) 2011. Norsk rødliste for naturtyper 2011. Artsdatabanken, Trondheim.

Kilder

- Bratli, H. (2014a). Faktaark for strandeng og strandsump.
- Bratli, H. (2014b). Faktaark for naturbeitemark.
- Direktoratet for naturforvaltning. (2007). Kartlegging av naturtyper – Verdisetting av biologisk mangfold. DN-håndbok 13 2.utgave 2006 (oppdatert 2007).
- Direktoratet for naturforvaltning. (2012). Faggrunnlag for kystlynghei. DN-rapport.
- Fremstad, E. (1997). Vegetasjonstyper i Norge. – *NINA temahefte 12*: 279.
- Henriksen S. & Hilmo O. (red) (2015). Norsk rødliste for arter 2015. Artsdatabanken, Norge.
- Jordal, J. B. (2014). Faktaark for Kystlynghei.
- Langmo, S. H. L. Hasvik, Å. Olsen, O. & Oldervik, F. G. 2018. Re-kartlegging av naturtyper knyttet til kulturlandskapet i Lurøy, Herøy og Træna kommuner, Nordland fylke. Bioreg AS rapport 2019: 08.
- Moen, A. 1998. Nasjonalatlas for Norge: Vegetasjon. Statens kartverk, Hønefoss.

Vedlegg

Vedlegg 1: Retningslinjer for lyngsviing utarbeidet av SNO

SNO-retningslinjer for lyngbrenning

Til: Ansatte i SNO og tjenesteytere

Fra: SNO-sentralt

Dato: Gjeldende fra 2011

Mange verneområder langs kysten innehar store areal med kystlynghei. Dette er en menneskeskapt naturtype som er avhengig av bruk for å bestå. Hvis bruken opphører, vil områdene gro til med busker og trær. Fremmede arter som bergfuru og/eller sitkagran har også blitt plantet mange steder, og er i dag i full spredning. Lyngbrenning er en rask og kostnadseffektiv måte å skjytte kystlyngheia på. Målet er å få fram en mosaikk av vegetasjonsflater med røsslynghei i ulik alder. Da vil heia få størst variasjon og vil også få best fôrverdi. Lyngbrenning i kombinasjon med beiting er den beste måten å skjytte lynghei på. Hvis det i lyngheia er stort oppslag av busker og trær bør dette ryddes før man brenner. Men man kan med fordel la noe stå igjen da treklynger kan brukes som skjul for dyra og beite. Antall år mellom lyngbrenninger kan variere (fra åtte år til over 20 år). Sjekk røsslyngtilstanden; gammel og grov lyng bør brennes, men vær klar over at regenereringa etter brann kan ta noen år og det er viktig å følge med på dette slik at ikke all røsslyng brennes før ny kommer tilbake. Det beste er å brenne FØR mosemattene får mulighet til å bli heldekkende. Husk fotodokumentasjon før, under og etter arbeidet.

Før brenning

- Skjøtselshjemmel gjennom verneforskrift eller NML § 47, og bestilling fra forvaltningsmyndigheten skal foreligge
- Det er kommunen som er myndighet vedrørende åpen brenning. Åpen brenning er bare tillatt dersom kommunen har åpnet opp for dette gjennom "Forskrift om åpen brenning og brenning av avfall i småovner". Sjekk om kommunen har åpnet opp for dette. I motsatt fall må det søkes dispensasjon fra forbudet
- Stedlig politi skal alltid varsles i forkant av tidspunktet for brenning
- Brannvesenet skal alltid varsles i forkant av tidspunktet for brenning
- Naboer og grunneier skal alltid varsles i forkant av tidspunktet for brenning
- Ha en plan for hvordan brannen kan slukkes
- Planlegg godt hvor det skal brennes – en mosaikkstruktur mellom brente og ubrente flater er å foretrekke. Finnes det naturlige avslutningslinjer (som stier, myrkanter eller tjern) eller må det brennes branngater? Ei branngate bør ha en bredde på 5-6 m

- Brenn alltid mens jorda er fuktig eller det er tele i jorda (sein høst til tidlig vår fram til seinest 15. april)
- Ta hensyn til fugl. Brenningen bør skje før hekketiden. I de sørligste delene av kysten er ærfugl og grågås vanligvis i gang med hekking i mars måned, og brenning i slike områder bør derfor være avsluttet innen 15. mars
- Ta hensyn til fornminner og kulturminner

Under brenning

- Brenn bare under gunstige værforhold; laber bris er passe vindstyrke
- Vanligvis brenner man med vinden
- Ha godt med mannskap og slukkeutstyr (brannvifter, spader med lange skaft, snøskufler etc.)
- Brannen kan startes med en propanblåselampe. Det er en fordel å tenne på flere steder slik at det danner seg en brannfront
- Ved slukking; vær bak flammene og slukk brannen fra kilden. Slukk brannen på bakketoppen. Da mister flammene noe av kraften og er lettere å slukke
- Bruk arbeidsklær av bomull eller ull, kraftige støvler, lue og arbeidshansker

Etter brenning

- Gå aldri fra et område hvor det fortsatt kommer røyk. Forsikre deg om at brannen er godt slukket
- Ha beredskap ved behov for etterslukking
- Få inn på kart hvilke områder som er brent og når de er brent
- Stedlig politi skal alltid varsles etter at brenningen er avsluttet
- Brannvesenet skal alltid varsles etter at brenningen er avsluttet
- Naboer og grunneier skal alltid varsles og etter at brenningen er avsluttet

Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) ble opprettet 1. juli 2015 som en fusjon av Bioforsk, Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF) og Norsk institutt for skog og landskap.

Bioøkonomi baserer seg på utnyttelse og forvaltning av biologiske ressurser fra jord og hav, fremfor en fossil økonomi som er basert på kull, olje og gass. NIBIO skal være nasjonalt ledende for utvikling av kunnskap om bioøkonomi.

Gjennom forskning og kunnskapsproduksjon skal instituttet bidra til matsikkerhet, bærekraftig ressursforvaltning, innovasjon og verdiskaping innenfor verdikjedene for mat, skog og andre biobaserte næringer. Instituttet skal levere forskning, forvaltningsstøtte og kunnskap til anvendelse i nasjonal beredskap, forvaltning, næringsliv og samfunnet for øvrig.

NIBIO er eid av Landbruks- og matdepartementet som et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter og eget styre. Hovedkontoret er på Ås. Instituttet har flere regionale enheter og et avdelingskontor i Oslo.